

ATLIF N USELMED UNNIG D UNADI USSNAN
TASDAWIT LMULUD AT-MƏEMMER N TIZI-UZZU

TAZEDDAYT N TSEKLIWIN D TUTLAYIN
AGEZDU N TUTLAYT D YIDLES N TMAZIİT

Uṭṭun n umseḍfer :

Uṭṭun n usnay :

AKATAY N TAGGARA N USWIR N LMASTER
DEG TUTLAYT D YIDLES N TMAZIİT

TAYULT : TUTLAYT D YEDLES N TMAZIİT

TAFERNA :TUSNA N TANTALIYIN

TAFERNA :

TUSNA N TANTALIYIN

ASENTEL

Tazrawt talyawit d tesnamkayt n umawal n tzeqqa, di ukkuḍt n temnaḍin si
teyreft n Tizi Wezzu (Iwaḍiyen, Meqlaε, Timizar, Tizi Raced)

S-γur :

- SLIMANI Salima
- ZARWAQ Şunya

Amesnalay :

Mass: ĞEMMAEI Salem

Aseqqamu n yimsekyaden :

- Mass: ΕACUR Ṛemḍan
- Mass: ĞEMMAEI Salem
- Mass: ḤEDDAD Samir

Aselway

Amesnalay

Amsekyad

2015/ 2016

ASNADI N USUKEN D USELMED N TMAZIİT

Asnemmer

*Ad as-nini i umesnalay-**nn**tey, mas Ġema*ġ*i Salem tanemmirt tameqqrant imi tbedde*ġ* yid-**nn**tey segmi yebda uxeddim-**nn**tey almi yekfa, nessaram-ak teyzi n le*ġ*mer d tudert yelhan d wafud igerzen.*

*Tanemirt tameqqrant i yiselmaden ara yeyren akatay-**nn**ey, wa- d-fken si lweqt-nsen akken ad t-sqerdcen.*

Abuddu

Ad buddey leqdic-agi ntey:

- I baba ekked yemma i hemley atas.
- I watmaten-iw.
- I ysetma.
- I wargaz-iw Awezqi d twacul-is.
- I temdukul-iw yal yiwet s yisem-is.

Abuddu

Ad buddey leqdic-agi ntey:

- I baba ekked yemma i hemley atas
- I watmaten-iw (Arezqi, Aemer, Muhend)
- I ysetma (Suhila, Zakya d yelli-s Radya)
- I temdukai-iw yal yiwet s yisem-is

SALIMA

Tizegzal :

I. : Iwađiyen

M. : Meqlee

T. : Timizar

TR. : Tizi Raced

% : Afmiđi

Ayawas

Ayawas

Tazwart tamatut.....	09
Ixef amezwaru : tazrawt talyawit	13
Ixef wis sin : tazrawt tasnamkit.....	29
Ixef wis krad : tasleđt n tkarđiwin.....	36
Tagrayt tamatut	49
Tiybula	51
Timerna	56
Ammud	71
Tugniwin	101
Agbur	118

Tazwart tamatut

Tazwart tamatut

Tamaziɣt d tutlayt ttmeslayen-tt di Tefriqt n Ugafa, am tutlayin merra, tebɗa d tantaliyin yemgaraden gar-asent: taqbaylit, tamzabit, tacawit, tacelhit, tacenwit...yal tantala tebɗa d timeslayin yemgaraden si temnaɗt yer tayeɗ, maca xas akken mbaɛadent yettili umsefham n way gar-asent am wakken id-yenna NAIT ZARRAD.K :¹

« *Les berbérissants regroupent les parlers berbères en variétés régionales ou aires dialectales – comme le chleuh, le kabyle, le chaoui, le touareg, le rifain, etc. – à l’intérieur desquelles l’intercompréhension est normalement assurée. Ces grands ensembles sont eux-mêmes constitués de sous-variétés – représentées chacune par une confédération, une tribu ou un groupe de villages – possédant des particularités spécifiques. Celles-ci ne sont pas seulement restreintes au vocabulaire mais touchent également la phonétique et la morphosyntaxe.* »

Deg wakken mbaɛadent temnaɗin anda i ttutlayen tantaliyin-agi n tmaziɣt yal tamnaɗt tesmras timeslayin-is i yiman-is; ma nuɣal yer tantala n teqbaylit, ad d-naf timeslayin i yellan deg-s mgaradent, d anecta id yettawin tanɗawit i tutlayt.

Tazrawt n uxxedim-nney d tazrawt n telyawit d tesnamkit i umawal n tnezduyt taqdimt di tmurt n leqbayel

Tebna yef umawal di ukuzt n temnaɗin n teyreft n Tizi Wezzu : Tizi Raced, Meqlae, Timizar akked Iwaɗiyen, ad neereɗ ad nwali :

-amek i tettbedil talɣa n yismawen ?

-Ma yella umgired deg unamek gar yismawen-a si taddart yer tayeɗ?

Ad narnu ad nwali ma yella umgired deg umawal si temnaɗt yer tayeɗ.

Nefren asentel n umawal n tzeqqa di tmurt n leqbayel i wakken ad negzu acu i tesɛa amek i tettwaxdem, arnu ad d-nneɣ i tsuta id iteddun i wakken ad ɣsun anda id kren imawlan-nsen d lejdud-nsen.

Axxam n leqbayel tura yemgarad yef win n zik deg wayen yeɛnan tayessa, daya i aɣ-yeɣɣan ad negg tazrawt talɣiwit n umawal n tzeqqa d unamek nsen.

Njemɛed ammud-ntey, si kra n temnaɗin n tmurt n leqbayel. I d-yezgan di teyreft n Tizi Wezzu, i yebɗan yef 21 n temnaɗin i deg i llant 67 n tyiwanin.

Ammud-ntey d agraw n wawalen i d-nejmaɛ di temnaɗin : Tizi Raced, Meqlae, Timizar akked Iwaɗiyen.

Ammud-agi macci dayen i nessen neknti, maca mi nuɣ yar temnaɗin-agi nufa-d wid i nsteqsa ama d irgazen ama d tilawin, i yeacen di tzeqqa, seɛn tikti fellas :

¹NAIT-ZERRAD K., 2004, « Kabylie : dialectologie », *Encyclopédie berbère*, fascicule XXVI, Edisud, Aix-en-Provence, p. 4067.

D.Ġ : d tamejġut si taddart n teqæġ, di tjiwant n Tizi Raced, tellul deg useggas n 1929, tesæa 88 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

M.T : d tamejġut, di taddart n tmezgida di tjiwant n Tizi Raced, tellul deg ussegas n 1957, tesæa 59 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

L.H : d aregaz di taddart n icaræiwen, di tjiwant n Tizi Raced yellul deg ussegas n 1952, yesæa 64 n yiseggasen yettmeslay taqbaylit, tafransist.

A.F : d tamejġut di taddart n tewrirt æden, di tjiwant n Meqlæ, tellul deg ussegas n 1944, tesæa 72 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

B.Ġ : d tamejġut, di taddart n ugni n wæfir di tjiwant n Meqlæ, tellul deg ussegas n 1938, tesæa 78 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

T.H : d argaz di taddart n at xir di tjiwant n Meqlæ, illul deg useggas n 1964, yesæa 52 n yiseggasen, yettmeslay taqbaylit, tafransist.

S.T: d tamejġut di taddart n at lqayed di tjiwant n Ugni Ggeyrn, tellul deg useggas n 1941, tesæa 75 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

B.F : d tamejġut di taddart n Carfa, tjiwant n Tizi n Tlata, tellul deg ussegas 1947, tesæa 69 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

B.F : d tamejġut di taddart n At Emej, di tjiwant n At Bubaddu, tellul deg useggas n 1935, tesæa 80 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

T.O : d tamejġut di taddart n Iwaġiyen, tjiwant n Iwaġiyen, tellul deg useggas n 1942, tesæa 76 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

Y.F : d tamejġut di taddart n at garet, di tjiwant n Tmizar, tellul deg useggas n 1954, tesæa 66 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

T.F : d tamejġut di taddart n at seid, di Tjiwant n tmizar, tellul deg ussegas n 1939, tesæa 77 n yiseggasen, tettmeslay taqbaylit.

Yal tamnaġt tesæa tarakalt i tt-id-isebganen:

Tizi Raced d tjiwant i d-yezgan di tlemast n teyref t n Tizi Wezzu tezga-d ger tliissa:

Seg ugafa : tezi-as-d Friha.

Seg unzul : tezi-as-d Larbea n At Yiraten.

Seg usamar : tezi-as-d Tizi Wezzu.

Seg umalu : Meqlæ.

Meqlæ d tjiwant i d-yezgan di teyref t n Tizi-Wezzu tesga-d gar tliissa:

Seg ugafa : tezga-as-d tjiwant n Friha.

Seg unzul : tezga-as-d tjiwant n Ein Elhemam.

Seg usamar: tezga-as-d tyiwant n Iëezugen.

Seg umalu: tezga-as-d tyiwant n Tizi Raced.

Timizar d tayiwant i d-yezgan di teyref n Tizi-Wezzu tezga-d ger tlisa:

Seg ugafa: tezga-as-d tyiwant n Tegzirt.

Seg unzul: tezga-as-d tyiwant n Friha.

Seg usamar: tezga-as-dtyiwant n Wagnun d Makuda.

Seg umalu: tezga-as-d tyiwant n Uẓefuun d Iëezugen.

Iwaḍiyen d tayiwant i d-yezgan di teyref n Tizi-Wezzu tezga-d gar tlisa:

Seg ugafa: tezga-as-d tyiwant n At Dwala d tyiwant n Suq n Letnin.

Seg unzul: tezga-as-d udrar n Ġarġar.

Seg usamar: tezga-as-dtyiwant n Buyni d temnaḍin is-d-yezín .

Seg umalu: tezga-as-d tyiwant n At Wasif d tyiwant n At Yanni.

Tazrawt-agi nney ad tt-nebḍu yef sin yeḥricen, deg uḥric amezwaru ad naēreḍ ad nwali amek tebna talya n yismawen. Deg uḥric wis sin ad nexdem tazrawt tasnamkit; deg-s ad nwali asayen isnamkiyen i yellan gar wawalen id nejmee.

Ixef amezwaru

Tazrawt talyawit

Deg yixef amezwaru ad d-nawi awal yef talya n umawal n tzeqqa, di tazwara ad d-nwali ayen yaenan lebni n yismawen d usileɣ-nsen (tawsit, amɗan d waddad), imir ad d-nuɣal yer usuddem d ussudes yer taggara ad d-nemselay yef wawalen imerɗilen.

I.Tabadut n tezrawt talyawit

« *En grammaire traditionnelle, la morphologie, est l'étude des formes des mots.* »¹

Tasnalya di tjerrumt tamensayt, d azraw n talyiwin n wawalen.

Deg wammud n uawal n tzeqqa nufa-d, d ismawen i yellan s waṭas yef yimyagen.

I.1.Tabadut n yisem

« *Isem, am umyag, yesdukkul aṣar d usalay, ɣur-s timitar timezgiyin:tawsit, amɗan, addad. Si tama n unamek, isem d awal yemmelen amdan neɣ ayersiw neɣ tayawsa.* »²

I.1.1. Aṣar

Cadi Kaddour « *le terme de racine désigne quelque fois une consonne, beaucoup plus Souvent une suite ordonné de consonne.* »³

Aṣar n wawal, d tagruma n tergalin yezdin agraw n wawalen yettemlilin deg unamek.

	Aṣar
Tumlilit, amellal, temllet, tamellalt	ML
Asqif, sqef	SQF
Uzwiɣ, azeggay, tezway	ZWY
Lmeṣbaḥ, taṣebḥit, ṣbaḥ	ṢBH

❖ Talyawit n uṣar n yisem

➤ Aṣar n yisem bu snat n tergalin

Amedya

Isem	Aṣar-is
Aṣay	ṚY
Arref	ṚF
Asalas	SL
Tasga	SG

¹DUBOUS J., *Dictionnaire de linguistique et des sciences de langage*, p. 311.

²MAMMERI M., *Tajerrumt n tmaziɣt*, p. 220.

³CADI K., *Système verbal rifain (forme et sens)*, p. 310.

➤ **Azar n yisem bu kraḍ n tergalin:**

imediyaten

Isem	Azar-is
Taqeclalt	QCL
Arebg	RBG
Ayalad	YLD
Taerict	ERC
Tiyimit	YYM

I.1.2. Asalay n yisem

Γef lehṣab n Tayfi, asalay d akatar alyaway, yebna s teyra ney s tergalin, iseεeu idgan d ilmawen i-deg keccment tergalin n uẓar.

Γef lehṣab n Cantineau⁴ asalay, d tayessa yebnan s teyra d tergalin,rennunt i uẓar i wakken ad yeseu anamek s yin ad yaley wawal, d isem, d amyag ney d arbib.

Imediyaten

Awal	Azar	Asalay
Timejja	MJ	Tic ₁ eC ₂ a
Akal	KL	Ac ₁ aC ₂
Ayanim	YNM	Ac ₁ aC ₂ iC ₃
Agens	GNS	Ac ₁ eC ₂ C ₃
Aqermud	QRMD	Ac ₁ eC ₂ C ₃ uC ₄

I.2.Timitar tigjdanin n yismawen

Isem di tmaziyt yezmer ad yeseu:

- ❖ Snat n tewsatn (amalay, unti)
- ❖ Sin n yemḍanen (asuf, asget)
- ❖ Sin n waddaden (illeli, amaruz)

Akken it-id-yenna NAIT ZERRAD. K:

« Le nom varie en genre (féminin, masculin), en nombre (singulier, pluriel) et en état (libre, annexion. »⁵

⁴CANTINEAU J., « Racines et schèmes », in. *Mélange offert à William Marçais*, p.123.

⁵NAIT ZERRAD K., *tajeṛumt n tmaziyt tamirant talyiwin*, p. 44.

Talya n yisem tebna yef tenmegla ger wunti d umalay, asuf d wesget akked waddad illeli d waddad umaruz.

I.2.1. Tawsit n yismawen

Di tmaziyt llan sin leşnaf n tewsatın : amalay/unti

Yenna-d : CHAKER. S :

« On doit considérer les deux genres comme une véritable opposition. »⁶

Nezmer ad neşseb snat-agi n tewsatın d tinemgalin n way gar-asent

➤ Amalay

« Le nom masculin, en berbère (kabyle), affiche à son initiale l'une des trois voyelles pleines(a), (i) ou (u). »⁷

Isem amalay di tmaziyt ibeddu s teyra yeččuren (a), (i), ney (u)

Imedyaten

Ismawen ibeddun s«a»	Ismawen ibeddun s«i »	Ismawen ibeddun s «u »
Axxam	Ini	Uzwiȝ
Ablaȝ		Uzal
Akal		

➤ Unti

«Le féminin, quant à lui, est obtenu, en général, sur la base du masculin auquel on ajoute deux (t), dont l'un est préfixé et l'autre suffixé. Ces deux éléments sont désignés par différents chercheurs berbérissants comme monème à signifiant discontinu désignant ce genre. »⁸

Unti yettaleȝ sumata yef tyayeft n umalay iwumi i nrennu sin n “t” yiwen yer tazwara wayeȝ yer tagara.

Imedyaten

Ismawen untiyen				
t[θ]..... t[θ]	t[θ].....t[t]	t[θ].....t[ts]	t [θ]..... a	t[θ].....t[t]
Taxxamt	Tasbbalt	Takufit	Takanna	Tayalaȝt
Taħrirt	Tackkumt	Tujrut	Tassara	
Tarefit	Tacellalt	Takwat	Tasga	

⁶CHAKER S., *Manuel de linguistique berbère*, p. 125.

⁷IMARAZEN M., *Manuel de syntaxe berbère*, p. 10.

⁸Ibid., p. 11.

Tinekkart	Tumlilt	Tajgut		
Ticewt	Tabuqalt			
Taerict				
Tagest				
Timğirit				
Tazulixt				
Tiyimit				
Tawwurt				
Taerust				
Taḍwiqt				
Tametqubt				

I.2.1.A.Tanmegla gar tewsatin

➤ Tanmegla gar tayunt d ugraw

Amedya

Imsegrew	Tayunt
Aslen	Taslent

➤ Asemzi n tyawsa

Imedyaten

Awal	Asemzi-ines
Amnar	Tamnart
Aqcuc	Taqcuct
Akufi	Takufit
Abuqal	Tabuqalt
Afrag	Tafragt
Aşenduq	Taşenduqt

I.2.2. Amḍan n yismawen

« Le berbère possède un singulier et un pluriel. On distingue deux types de pluriel: le pluriel Externe (ajout d'un suffixe), un pluriel interne (alternance interne) et un pluriel mixte (suffixe+alternance interne). »⁹

⁹NAIT ZERRAD K., Op, Cit, p. 49.

Tamaziyt tesɛa asuf akked usget, nettaf-d kraɖ n leɣnaf n usget : asget agensay akked usget azyaray.

A. asget azyaray

Yettalay usget azyaray ama n yisem amalay ama n wunti s ubedel n teyri tamezwarut “a” tettuyal d “i” akked d tmarna n tehrayt “n”, “an”, “in” ney “win”, “yen” yer taggara.

	Asuf	Asget	S tmerna n tehrayt
Amalay	Adekkən	Idekanen	S tmerna “en “
	Asqif	Isqifen	S tmerna “en”
	Ablaɖ	Iblaɖen	S tmerna “en “
Unti	Tacellalt	Ticellalin	S tmerna n “in”
	Timɣirit	Timɣiriyin	S tmerna n “yin”
	Tazulixt	Tizulixin	S tmerna n “in”
	Tayurfet	Tiyurfatin	S tmerna n “in”

B. Asget agensay

Yettalay s umsenfel n teyra akked ubdel n teyri tamezwarut

Amalay

	Asuf	Asget	Amsenfel n teyra
Amalay	Asalas	Isulas	a→u /
	Ayanim	Iyunam	a→u / i→a
	Abudid	Ibudad	i→a
	Asfaylu	Isfuyla	a→u/u→a
	Acbayli	Icbuyla	a→u/i→a

C. Asget areggan

« Ils sont caractérisés par un suffixe et par une alternance vocalique et/ou consonantique interne »¹⁰

Yettaley s tmarna n tehrayt akked temlletit n teyri ney n targalt.

	Asuf	Asget	amsenfel n teyra
Amalay	Azniq	Izenqan	i→ Ø + an
Unti	tasara	Tasariwin	i+win

¹⁰Ibid, p. 57.

I.2.3. Addad n yismawen

Ismawen di tmaziɣt zemren ad illin deg waddad ilelli ney deg waddad amaruz.

A. Addad ilelli

Isem yettili deg waddad ilelli mi ara yilli berra n tefyirt ney di kra n twuriwin am: usemmad ilelli, asmad usrid anamal n usentel.

« *Un nom est à l'état libre s'il est présenté seul, ou -si dans une phrase - il ne dépend d'aucun élément, et que sa première voyelle reste intègre.* »¹¹

Isem yettili deg waddad ilelli mi ara yili weḥdes ney xas daxel n tefyirt, ma ur yeqqin ara ula yer yiwen ufardis, tiyri-ines tamezwarut tettyimi akken i tella.

Amedya

-Tumlilt : akal n tumlilt

B. Addad amaruz

Yettuyal yisem seg waddad ilelli yer waddad amaruz s uyluy n teyri tamezwarut nay s tmarna n uzgen-ayri yer tazwara

« *L'état d'annexion du nom se manifeste par une modification affectant sa voyelle initiale dans certains contextes grammaticaux.* »¹²

Addad amaruz n yisem yettalay s ubeddel teyri tamezwarut di kra n wawalen, ney s uyelluy n teyri tamezwarut deg unamek n tjerrumay.

Yettili yisem d amaruz:

➤ Deffir n tenzayt “n”

Amedya

- azru/n uzru

- akal/n wakar

-asewwi/n usewwi

➤ Deffir n tenzayt “s”

Amedya

- S akal awal yeqqim yer waddad ilelli (yemmal-d tanila)

-S wakar awal ibeddel yuḡal yer waddad amaruz (yemmal-d s wacu)

➤ Deffir n tenzeyt “ar”

- Ar axkam yeqqim yer waddad ilelli (yemmal-d akud)

-Ar wexxam ibeddel yuḡal yer waddad amaruz (yemmal-d tanila)

¹¹HAMIMI G., *Grammaire et conjugaison Amazigh*, p. 54.

¹²NAIT ZERRAD.K, Op, Cit, p. 62.

➤ **Asemmad n yisem**

Amedya

-Tahyat n wagens

-Aylad n tesga

- Tawwurt n uddaynin

➤ **Addad amaruz n yismawen imalayan**

- **Timerna n uzgen-ayri [w]deg tazwara**

Imedyaten

Addad ilelli	Addad amaruz
Agens	wagens
Akal	wakal

- **Abeddel nteyri tamezwarut[a] s teyri [u]**

Imedyaten

Addad ilelli	Addad amaruz
Addaynin	Uddaynin
Asalas	Usalas
Ayanim	Uyanim
Abuqal	Ubuqal
Adekkan	Udekkan

- **Abeddel n teyri [i] d tmerna n [y]**

Amedya

Addad ilelli	Addad amaruz
Inyen	Yinyen
Ijga	Yijga

➤ **Addad amaruz n yismawen untiyen**

-Ismawen untiyen tualen yer waddad amaruz s uyluy n teyri tamezwarut n yisem “ta” yettuyal d “t”, “ti” yettuyal d “t” , ney s ubeddel n teyri tamezwarut “t” tettuyal d “te”, “ti” tettuyal d “te”

• **Ayelluy n teyri tamezwarut**

Imedyaten

Addad ilelli	Addad amaruz
Tazulixt	Tzulixt
Timeğirit	Tmeğirit
Tayalađt	Tyaladı
Takanna	Tkanna
Tasekbalt	Tsebalt
Tiyimit	Tyimit
Tiyeryert	Tyeryert
Tabuqalt	Tbuqalt

• **Abeddel n teyri tamezwarut**

Amedya

Addad ilelli	Addad amaruz
Tađwiqt	Teđwiqt
Taħrirt	Teħrirt
Taqcuct	Teqcuct
Tiymert	Teymart

Akken llan yismawen imalayen ur sein ara addad amaruz i llan yismawen untiyen ur sein ara addad amaruz.

Imedyaten

Addad ilelli	Addad amaruz
Tagest	Tagest
Tujrut	Tujrut
Tumlilt	Tumlilt

I.3.Taşleđt talyawit n yismawen imeftiyen

Di tmaziyt llan sin leşnaf n yismawen: ismawen iħerfiyen akked yismawen imeftiyen. Imeftiyen d ismawen i yesəan yiwen n wawal deg unamek, maca deg talya seān ugar n yiwen ufardis asnamkay.

Ismawen imeftiyen nesiliy-iten-id s sin ibardan:

❖ Asuddes

❖ Asuddem

I.3.1. Asuddes

« Llan yismawen uddisen yedduklen, d yiwen wawal (amagraman) wiyeḍ qqimen deg sin iferdisen akken llan (tislitn waman). »¹³

A. Asuddes s usenteḍ

D sin wawalen inetḍen ttuyalen amzun d yiwen wawal

Amedya

Isem uddis	Isem + isem
Alemsir	Alem (aglim) + sir (tissirt) ¹⁴

B. Asuddes s usdukel

D sin wawalen duklen s tenzayt “n” ttakned yiwen wawal, am wakken i d-yenna :
Mass IMARAZEN.M :

« Il ne s’agit, dans ce type de composition, que de noms et jamais de verbes car ce procédé est réalisée par l’intermédiaire du fonctionnel (n) qui n’intervient qu’entre deux nominaux ou un nominal et un substitut. »¹⁵

Şşenf-agi n useddes, yettili-d kan gar sin yismawen, uyettili ara deg umyag acku “n” tesemlalay kan sin yismawen, win ittilin defir-s qqaren-as asemmad n yisem.

▪ Asdukel n yifardisen yettili-d

« Comme les composés, ils combinent des unités, mais les termes conjoints sont Toujours séparés par une particule. »¹⁶

Llan yismawen uddisen i isemllalen snat n tayunin maca tefarq-iten tenzayt.

Isem + n + isem

Imedyaten

-Aædday n twwurt

-Taḥyaṭ n wagens

-Rjel n twwurt

-Ayalad n usewwi

¹³BENDALI S., *Awfus amaynut n tmaziyt*, p. 14

¹⁴CHAKER S., Op, Cit, p. 182.

¹⁵IMARAZEN M., Op, Cit, P. 35.

¹⁶HADADDOU M A., *Guide de la culture et de la langue berbère*, p. 260.

-Isem + arbib

-Ajgu alemmas

I.3.2. Asuddem

« Asuddem d asuffey n wawal seg wawal nniḍen, awal i d yettsuddmen d awalasuddim , yettili

d isem, d iglem, d amyag...

Si zik ar assa, simmal ttlalen-d wawalen imaynuten, rennun-d yer umawal n tutlayt. »¹⁷

Di tutlayt n tmaziyt llan sin leṣnaf n usuddem:

❖ Asuddem n teyda

❖ Asuddem n tyara

I.3.2.1. Asuddem anjrum

Deg wammud n umawal n tzeqqa nufa-d kkan isudimen seg umyag.

➤ Asuddem seg umyag

Nezmer ad d-nesuddem seg umyag : Isem n tigawt, arbib, isem n wallal.

• Isem n tigawt:

Timerna n teyri « A » yer tazwara

Amyag	Isem n tigawt
-Begeḍ	-Abeged

• Asuddim n yisem n wallal

Amyag	Isem n wallal
-Mmzi	-Asemzi [azəmzi]
-Ddez	-Amaddaz

• Isem n umeskar

ameskar d win ixedmen tigawt, yettaleḍ s tmerna n « am » yer tazwara n umyag.

Azar	Amyag	Isem umeskar
MZ	Mmzi	Amezzay
SLY	Ssley	Ameslay

¹⁷BENDALI S., Op, Cit, p. 61.

I.3.2.2. Asuddem n tyara

Yettli-d s sin ibardan:

- ❖ Asuddem s wallus n targalin
- ❖ Asuddem n yisem s yewsilen

A. Asuddem s wallus n targalin

- Aazar n snat n targalin

Allus n targalin	Aazar	Asuddim
Allus n tergalt amezwaru	YR	Tiyeryert
Allus n tergalt tis snat	ML	Tumlilt
Allus n tergalt tis snat	SR	Srir

B. Asuddem n yisem s wewşil

Isem	Awşil	Assudim
Leqrūn	bu	Bu leqrūn

I.4. Ismawen imerđilen

Isem amerđil d awal i d-ttawwi tutlayt si tutlayt nniđen tabaranit

Llan atas n yimusnawen i d-yewwin awal yef imerđilen ger-asen MOREAU.M-L

« *Un emprunt est un mot, un morphème ou une expression qu'un locuteur ou une communauté emprunte à une autre langue, sans le traduire.* »¹⁸

Amerđil d awal, d amurfam ney d tanfalit id yettawi umsiwel ney tamyiwant si tutlayt nniđen mebla asuqel.

I.4.1. Tagayin n yismawen imerđilen

Deg wamud-agi n umawal n tzeqqa nufa-d azal 21 % n yismawen imerđilen

- (71,42%) kkan-d si taerabt.
- (23,80%) kkan-d si tefrensist.
- (4,76%) kkan-d si tfiniqit.

I.4.2. Anaw n imerđilen

Di tmaziyt ad naf atas n wawalen imerđilen si tutlayin nniđen am : tefransist, taerabt, talatinit, taturkit...

Deg wammud-a ulac atas n yiretalen , ayen i d-nufa azgen seg sen kkaned si taerabt.

¹⁸MOUREAU M L., *Sociolinguistique concepts de base*, p. 136.

«Les lexèmes longs (quadriconsonantiques et plus) en kabyle, sont pour la plupart d’origine arabe,français ou turque.»¹⁹

Aẓar n wawal, ma yebna yef ukkuẓt n tergalin ney ugar yezmer ad yili d amerđil.

Imerđilen i d-yekkan si taerabt	Aşenduq, Aqermud, Draε, lluḥ, Lmeşbah, Lmeḍbax, Lḥijab, Lḥiḍ, Læetba, Rrjel, Ssqef Srir, Sllum, Tayurfet, Taxxamt
Imerđilen i d-yekkan si tefransist	Ccemini, Agranyu, Abuqal, Acabrun, Lmadaryat
Amerđil i d-yekkan si tfiniqit	Ayanim ²⁰

Γef leḥsab n mass IMARAZEN, llan kraḍ n yimarđin: llan wid yemuzyen, wid yemzyen kan ciṭuḥ akked wid ur yemuzyen ara.

I.4.3.Asidef n yimerđilen deg tutlayt n tmaziyt

Ismawen imerđilen mi ara d-kecmen di tmaziyt ttbedilen ama di lmetaq ama di talya ama deg unamek.

I.4.3.1.Asidef di talya

Amerđil mi ara yekcem di tutlayt i saeu timitar tigejdanin n yismawen n tutlayt tmaziyt :

tawsit, amḍan akked waddad.

A. Tawsit n yismawen imerđilen

Ismawen i wumi udfent tmitar n wunti s targalt [t] ney timitar n umalay s teyra [a-i-u]

Tawsit	Talya	Isem
Amalay	Wid ibeddun s (a)	-axxam -asenduq -abuqal
Unti	Wid ibeddun s (ta)	-taxxamt -tasenduqt -tabuqalt

¹⁹ KAHLOUCHE R., « critère d’identification des emprents en berbère (kabyle), in cahiers de linguistique sociale.», p101,109.

²⁰ HADDADOU M., Op, Cit, p. 263

B. Amɗan n yismawen imerɗilen

Ismawen imerɗilen mi ara kecmen di lqaleb n tutlayt taqbaylit saɛun talya n usget n yismawen inaɗliyen, yettili s ubedel n teyra tamezwarut, ney asget s tmerna n uɗfir d temlellit ney s temlellit n teyra.

• Asget s temlellit n teyra (asget agensay)

Talya	Tawsit	Asuf	Asget
a.....i	Amalay	Abuqal Asenduq Ayanim Axxam	Ibuqalen Isendyaq /isenduqen Iyunam/ iyanimen Ixxamen
ta.....ti	Unti	Tayurfet Taxxamt Tabuqalt Tayanimt	Tiyurfatin Tixxamin Tibuqalin Tiyunam

• Asget s tmerna n uɗfir (asget azyaray)

Amalay		Unti	
Asuf	Asget	Asuf	Asgut
a.....i	i.....en	ta.....ti	t.....in
Aqarmud	Iqarmuden	Taxxamt Tayurfet Tabuqalt	Tixxamin Tiyurfatin Tibuqalin

• Asget s tmerna n uɗfir d temlellit (asget d areggan)

Deg wammud-a ur d-nufi ara imerɗilen isɛan asget areggan.

C. Addad n yismawen imerɗilen

Ismawen imerɗilen saɛun addad ttuyalen seg waddad illeli yer waddad amaruz am yismawen n tutlayt tamaziyt, udfen di tutlayt.

Talya	Tawsit	Addad illeli	Addad amaruz
a.....u	Amalay	Aɗenduq Abuqal Axxam Ayanim	Uɗenduq Ubuqal Uxxam Uyanim

ta.....t	Unti	T axxamt T aşenduqt T aɣanimt T abuqalt T aɣurfet	T exxamt T şenduqt T ɣanimt T buqalt T ɣurfet
----------	------	--	--

Llan yismawen imerɗilen yeqqimen s talya-nsen tanaşlit ur seın ara timitar tigejdanin n yismawen imaziɣ

Imedyaten:

- Lluḥ
- Lmesbaḥ
- Lmeɗbax
- Lḥijab
- Lḥiɗ
- Sellum
- Srir
- Sqef
- Rjel
- Draε

Deg wammud-a nuda-d :

Wid yemmuzyen	Wid ymuzyen kan cituḥ	Wid ur nemuzey ara
Axxam	Aqarmud	Sellum
Aşenduq	Lḥiɗ	Srir
Aɣanim	Ssqef	Rjel
Abuqal	Lluḥ	Ccmini
Taɣurfet	Lmesbaḥ	Draε
	Lmeɗbax	Læetba
	Lḥi	Agranyu
	Acabrun	Lmadaryat

I.4.3.2. Asidef deg unamek

Deg wammud n umawal n tzeqqa ur d-nufi ara aṛṛṭtal i yesyan anamek niḍen di tutlayt taqbaylit wwin-d anamek-nsen anaşli.

Deg uḥric-agi amezwaru, mi nexddem tazrawt talyawit i umawal n tzeqqa; nufa-d d ismawen imalayen i yugten yef wuntiyen, arnu d awalen iḥerfiyen i yellan atas yef yismawen imeftiyen, ama d isuddimen akked wuddisen; d isuddimen i yellan atas, ma d imerḍilen nufa-d tuget deg-sen kkan-d si taerabt, llan wid imuzyen armi uyalen udfen di tutlayt.

Ixef wis sin

Tazrawt tasnamkit

Deg uħric-agi wis sin, ad neeṛeḍ ad nexdem tazrawat tasnamkayt i umawal n tnezduyt taqdimt. Tazrawt-agi d tusnant n yinumak n wawalen n tutlayt d wamek ttemyudassen akken id-ay-tid-yenna DUBOIS :

La sémantique : « *Etude scientifique du sens des unités linguistique et de leur combinaison. Etude de propositions d'une théorie déductive de point de vue de leur vérité ou de leur fausseté. Relatif au sens, à la signification des unités linguistique.* »¹

Iwakken ad nesiweḍ ad nexdem tazrawt-agi tasnamkayt, nebḍa axxedim-nntey d iħricen, di tazwara ad d-nwali awalen i yebnan yef tugniwin n uyanib (tgetnamka, amerwes, anfelisem d talyuya d wassayen inamkayen), d wawalen ur yebnin ara yef tugniwin n uynib.

II. Abeddel n yinumak n yismawen

Awal seg mi ara d-yilli sima layettnarni i gemmu, seg-s yezmar ad d-ilal unamek amaynut niḍen d wagi i wumi qaren abedel n yinumak n yismawen.

II.1. Ismawen i yebnan yef tugniwin n uyanib

II.1.1. Ismawen i yebnan yef tgetnamka

➤ Tabadut n tgetnamka

« *La polysémie est la propriété d'un signe linguistique qui a plusieurs sens* »²

Tagetnamka, mi ara yili yiwen wawal igma unamek-is,armi yesɛa aṭas n yinumak.

Imedyaten

Awal	Anamek-is
Sanya	Anamek 1 : d tin swayes i d-ttadamen aman si lbir. Anamek 2: d taɛɛɣart n zzit
Tawwurt	Anamek 1 : Tawwurt n uxxam (seg-s i keččmen s axxam) Anamek 2: Tawwurt n uqerru (d aħric seg uqerru yellan ger wenyir akked umzuɣ) Anamek 3: Yufa-as tawwurt(yufa-as-d tifrat)
Draɛ	Anamek 1: D draɛ n twwurt (yελqen yis tawwurt) Anamek 2:Yesɛa draɛ(amdan yesɛan nemmara)

¹DUBOIS J., *Dictionnaire de linguistique*, p. 427.

² Ibid, p. 369.

II.1.2. Amerwes

D tawsit ger tewsatn n tugniwin n uyanib

«La métaphore est un trope par ressemblance qui consiste à donner un mot un autre sens en fonction d'une comparaison implicite.»³

Amerwes d asemmi n tyawsa yer tyawsa nniḍen is-yettaken anzi.

Awal	Anamek-is
Asalas	Qqarent i umdan i wumi ibed lqed

II.1.3. Aneflisem

«La métonymie comme une figure par laquelle on met un mot à la place d'un autre dont il fait entendre la signification.»⁴

Aneflisem d tugna anda i nettara awal deg umekan n wayeḍ ara as-yefken anamek.

Awal	Anamek-is
Uzwiḡ	Qqaren-as uzwiḡ imi i yegga d azeggay
Tumlilt	Qqaren-as tumlilt imi i yegga d amellal
Aædday n twwurt	Yekka-d seg umyag “æddi” ,ad tæddiḍ fell-as iwakken ad d-tkecmeḍ s axxam
Lḥijab	Qqaren-as akka imi i d-yehjeb icbula n zzit
Tiyimit	Qqaren-as akka imi i ttyiman fell-as
Tasga n tṭlam	Qqaren-as imi ur tesæi ara tafat

II.1.4. Takenwa

«La synonymie est une relation d'équivalence sémantique entre deux au plusieurs unités lexicales dont les formes sont différentes. »⁵

D assay asnamkay gar sin neḡ ugar n yifardisen yemgaraden deg talya, maca sean yiwen n unamek.

³ LEHMANE A. et MARTIN-BERTHET F., introduction à la Lexicologie sémantique et morphologie, p.79.

⁴TOURATIER CH., La sémantique, p. 75.

⁵LEHEMAN A., et BERTHET F., Op, Cit, p. 54.

Isem	Aknaw-is
Tiyimit	Taerust, tadekkant
Takanna	Taerict
Ajgu	Asalas
Tazulixt	Timğirit
Tiyeryert	Agens, udem n uxxam
Ablad	Azru, tinekkart, adyay, ticewt
Tayalaqt	Tahyat
Tabaqit	Lğefna
tasebalt	Tadebrit, lbila
Azniq	Afrag
Azniq	Abrid n taddart
Akacfal	Tajeggut n yicetiđen

II.2.Amcabi d umgired deg umawal n tnezduyt taqdimt di krađ n temnađin

II.2.1. Awalen i yettemcabin

Deg wammud-a, nufa-d tuget n wawalen i yesean yiwet n talya d yiwen n unamek.

Awal	Timenađin
Ajgu	T R. /M. /T. /I.
Akal	T R. /M. /T. /I.
Ayanim	T R. /M. /T. /I.
Agens	T R. /M. /T. /I.
Akufi	T R. /M. /T. /I.
Aqermud	T R. /M. /T. /I.
Adaynin	T R. /M. /T. /I.
Inyen	T R. /M. /T. /I.
Lmedwed	T R. /M. /T. /I.
Lhıđ	T R. /M. /T. /I.
Lmeşbađ	T R. /M. /T. /I.
Lkanun	T R. /M. /T. /I.
Tabuqalt	T R. /M. /T. /I.
Takwat	T R. /M. /T. /I.
Tassara	T R. /M. /T. /I.

II.2.2 Awalen i yesʔan yiwet n talya, mgaraden deg unamek

Akken i yella umcabi deg wawalen i d-nejmaʔ i yella umgired, maca ʂan yiwet n talya mgaraden kan deg unamek.

Awalen	Amek is-qqaren di yal tamnaʔt
Azniq	-Di Tizi-Raced, Meqlee d adeg mi ara d fyed si twwurt n uxxam.
	-Deg iwaɗiyen, Timizar qqarent i wadeg mi ara d fyed si twwurt n ufrag.
Tujrut	-Di Tizi-Raced d tacraft.
	-Di Tmizar d ʔaq n tkanna.
Tiymert	- Deg Iwaɗiyen (At bubadu) qqarent i uzru ameqqran.
	- Di Tizi-Raced, Meqlee ,Timizar qqarent mi ara mellilen sin n lehyuɗ.
Asexxan	-Di Meqlee(At xir) qqarent i tyawsa anda i siriden.
	-Di Tizi Raced, Timizar, Iwaɗiyen qqarent anda iħmun aman.
Sanya	-Di Meqlae (At xir) qqarent i tncirt srusun fell-as tigejda.
	-Di Tizi Raced qqarent i rudan nni i yezaden zit.

II.2.3. Awalen yemxalafen deg talya ʂan yiwen n unamek

Talya tamezwarut	Timnaɗin	Talya tis snat	Timnaɗin	Talya tis krad	Timnaɗin
Tasbalt	TR./ M./I.	Tibilewt	T.	Lbila	TR.Icareiwen
Takanna	TR./ T./ M.	Taerict	I.		
Adyay	T.	Ablaɗ	TR./ M.	aʒru	I.
Tadekkant	I.	Taerust	TR./T.	Tiyimit	Meqlae
Sellum	TR./ M./T.	Llmeɗlae	I.		
Agens	T./I. (Carfa,At lqayed,taddart n Iwaɗiyen)/M.(At xir)TR.(Timezgida)	Tiyeryert	M.(Aguni n waefir,Tawrirt)/TR. (Taqaet, Icareiwen)	Udem n uxxam	I.(At welħaġ, At Aemer)
Tujrut	TR.(Timezgida)	Tacraft	TR.(Icareiwen,Taqaet ,M.(Aguni n	Tacruft	M.(At xir)

			Wæfir, Tawrirt) I./T. At seïd, At Guret		
Akacfal	M. (At xir)	Tajgut n yicetiden	TR.(Icarëiwen, taqaet) M.(Tawrirt, Aguni n wæfir)	Ajgagal n yicetiden	TR. Timezgida
Tazulixt	TR.(Icarëiwen, Taqa et) M.(At xir, Tawrirt, Aguni n wæfir)	Timeğirit	TR.(Timezgida)		
Leyber	TR.(Icarëiwen, Taqa et) M.(At xir, Tawrirt, Aguni n wæfir)	Zbel	T.(At Garet, At Seïd), I.(Carfa, At Lqayed, At Emer, At Welḥağ)		

II.3. Asayen n umyellel

II.3.1. Amaway

« On appelle hyperonymie le rapport d'inclusion du plus général ou plus spécifique. »⁶

Amaway d aeddi seg umatu yer umazlay.

II.3.2. Amettwawi

Amaway	Amettwawi
Axxam	Leḥyuḍ, ssqef, agens, addaynin, takanna, adekkan, ledawid, taxxamt
Ijeqduren (leḥwal)	Ikufan, tasebalt, tabaqit, leqseḍ, lḡefna, taḍebrit

II.3.3. Isem n ujemmal d yisem n uferdis

Tennad LEHMAN : « La relation partie-tout est une relation hiérarchique qui existe entre un couple de termes dont l'un dénote une partie et l'autre dénote le tout. »⁷

D assay n umyellel ger sin n yismawen yesban-it-id ujemmal, deg-s nezmer ad d-nessufey isem nniḍen (afardis).

⁶Dubois J., *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, p. 236.

⁷LEHMAHN A F., Op, Cit, P. 53.

Amedya

Amedya	Afardis d ujemmal
Tadimt n ukufi	-tadimt d afardis deg ukufi -akufi d ajemmal

Deg uḥric-agi n tesnamkit, nemslay-d yef wamek i d-yettili ubddel n urnamek akked wassayen inamkayen, deg wayen yeenan abedel n yinumak nufa-d belli awalen i yebnan yef tagetnamka, unfelisem akked umerwes ur tuqten ara. Fer taggara nufa-d kra n wawalen mgaraden di talya sean yiwen urnamek. Ma d ismawen imerdilen drus i d-nufa deg wammud-a.

Ixef wis krađ

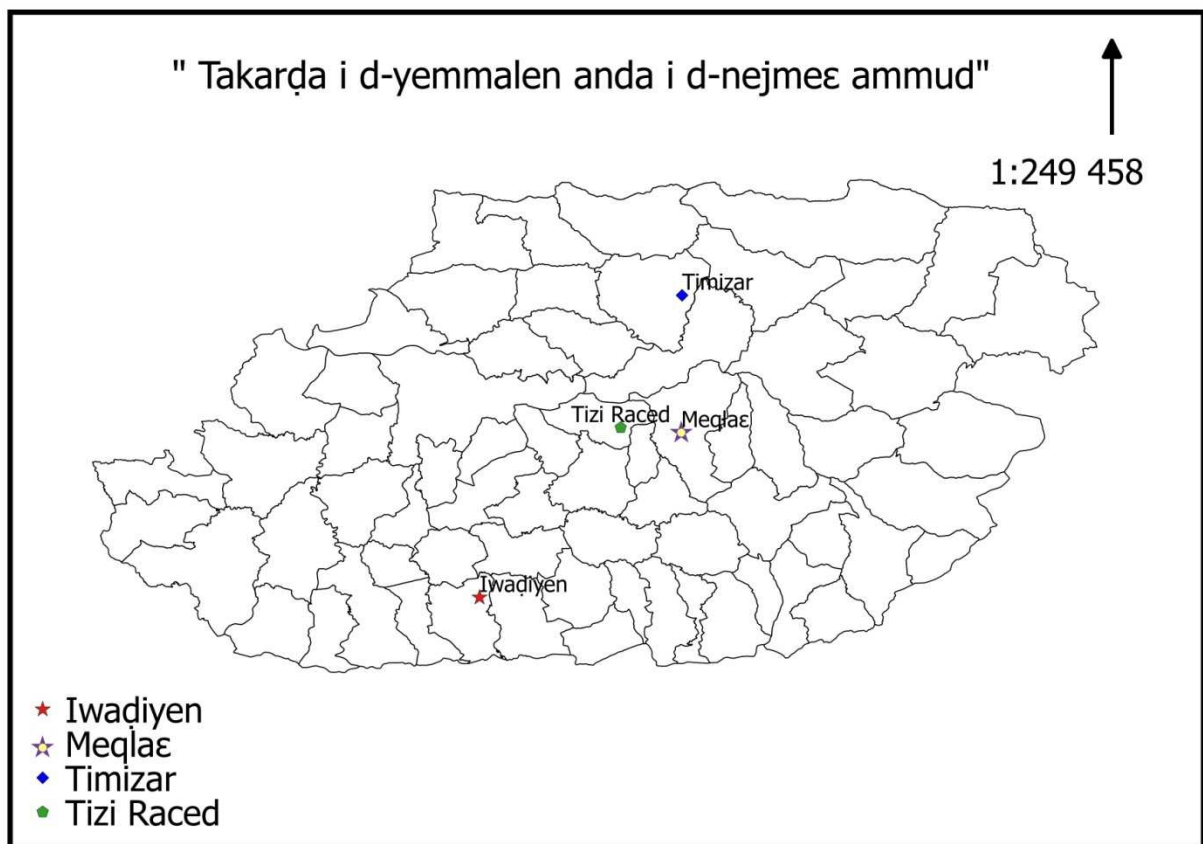
Tasledt n tkarđiwin

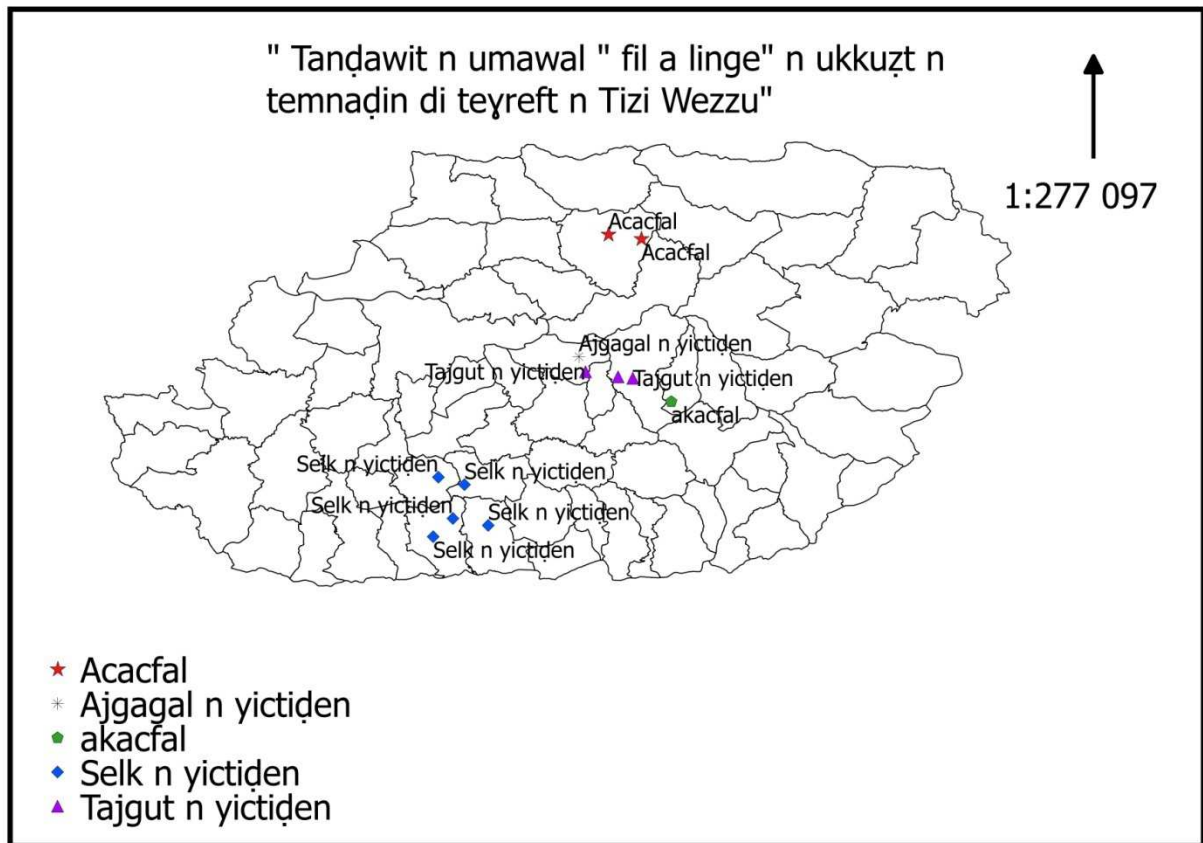
Tarrayt i neđfer akken ad nexdem tikarđiwin

Ʀer tagara n uxxedim agi nney, nexdem tikarđiwin akken ad d-nbegen tarakalt n temnađin anda i d-nejmeε ammud n umawal n tzeqqa i yef tebna tezrawt-agi nney.

Iwakken nesufyitent-id nesxdem tagrumma n iseyzanen:

Aseyzan amezwaru d “Google maps” I ay-d-immalen anda d-zgant temnađin-agi , s yin akin nura-tent deg uselkim yef useyzan n “Excel”, iw akken banen-ay-d yismawen nsent yef tkerđiwin , nssexdem aseyzan n “QGIS”

Taşleđt

Di temnađin i deg i d-nejmeč ammuđ n umawal n tzeqqa nufa-d awal “ fil à linge” yesēa semmus n tenđawin:

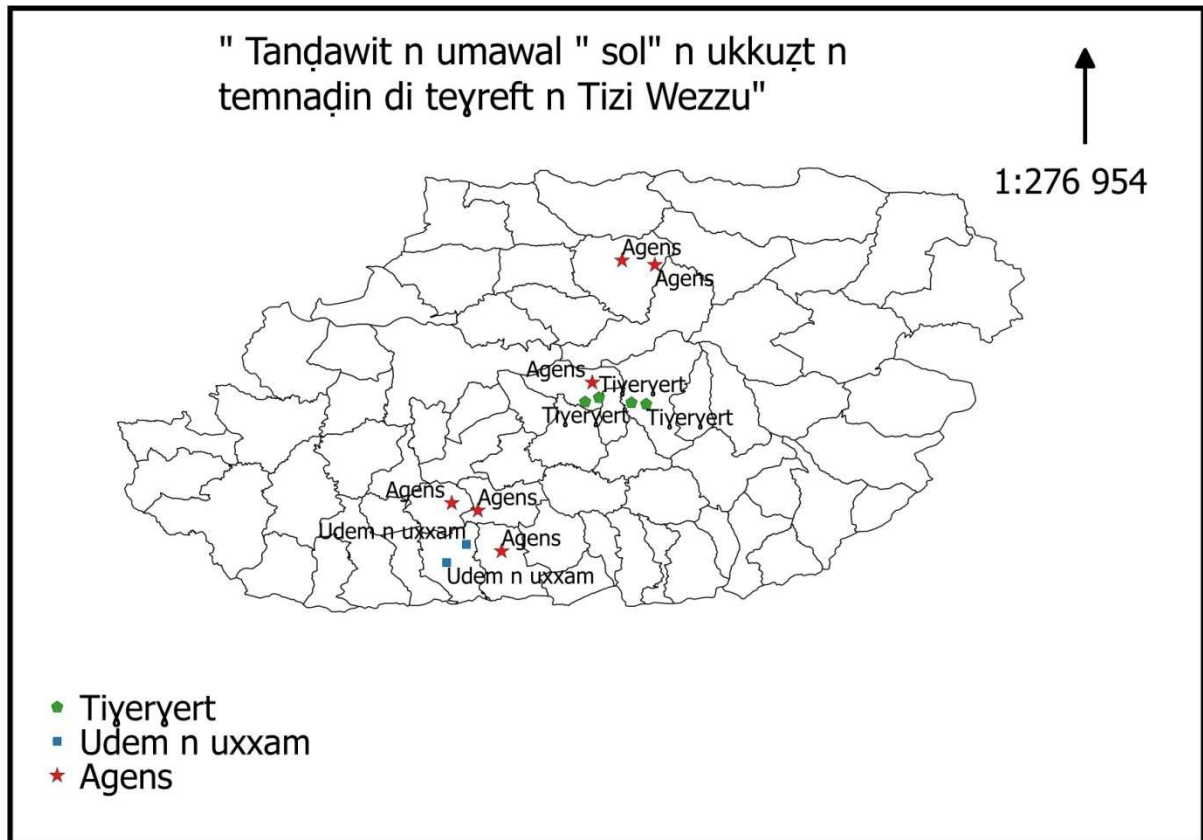
Awal «acacfal» nufat-id deg Tmizar

Awal «ajgagal n yictiden» nufat-id deg yiwet n taddart di tyiwant n Tizi Raced (timezgida)

Awal «akacfal» nufat-id deg yiwet n taddart di Meqlae (At xir).

Awal «selk n yictiden» nufat-id deg tudrin n temnađt n Iwađiyen(at welhağ, At aemer, carfa, taddar n iwađiyen, At lqayed).

Awal «tajgut n yictiden» nufat-id deg Maqlae (tawrirt aeden, agni n waefir).

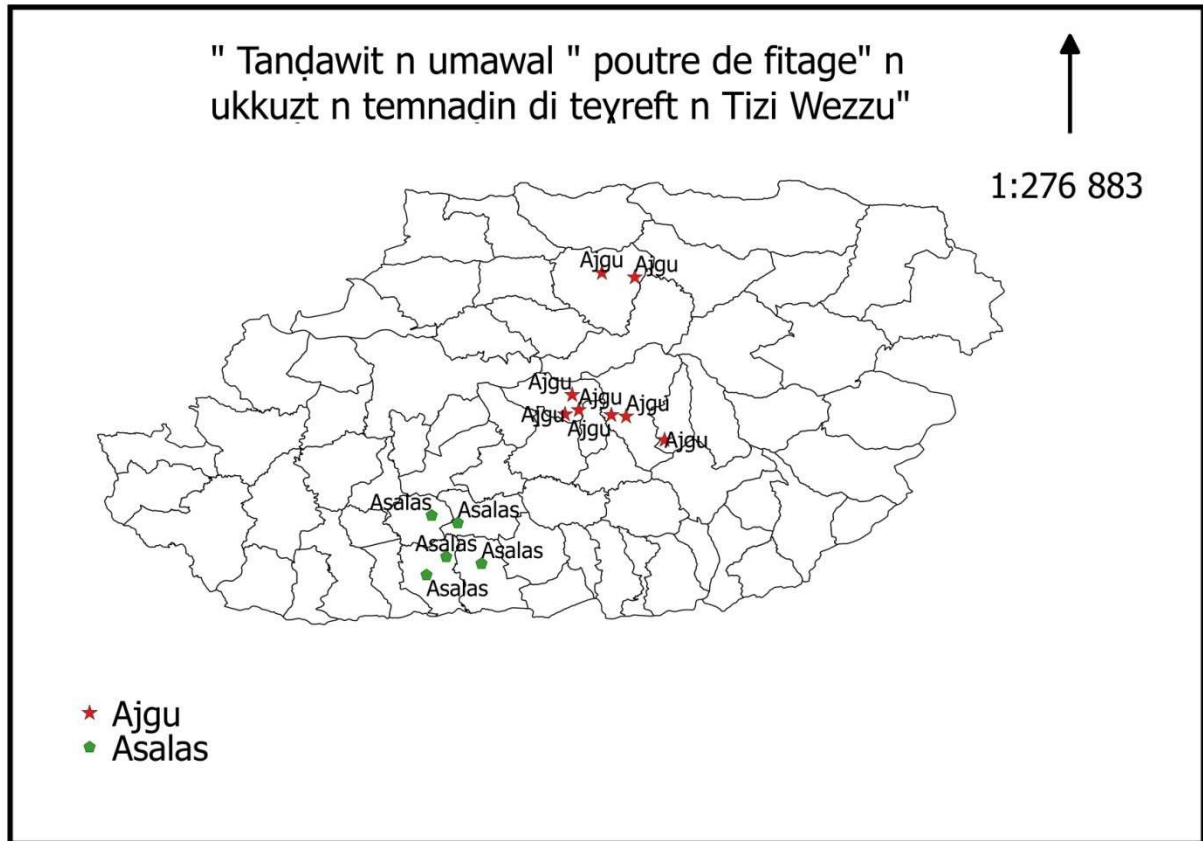
Taşleđt

Di temnađin i deg i d-nejmeε amawal n tzeqqa nufa-d awal “ sol” yesεa krađ n tanđawin:

Awal «agens» nufat-id deg Wađiyen (Carfa, At lqayed, taddart Iwađiyen), Tizi Raced (Timezgida), Timizar (At garet, At seid).

Awal «tieryert» nufat-id deg Tizi Raced (Taqaεet, Icerεiwen).

Awal [udem n uxxam] nufat-id deg Iwađiyen (At welhađ, At aεmer)

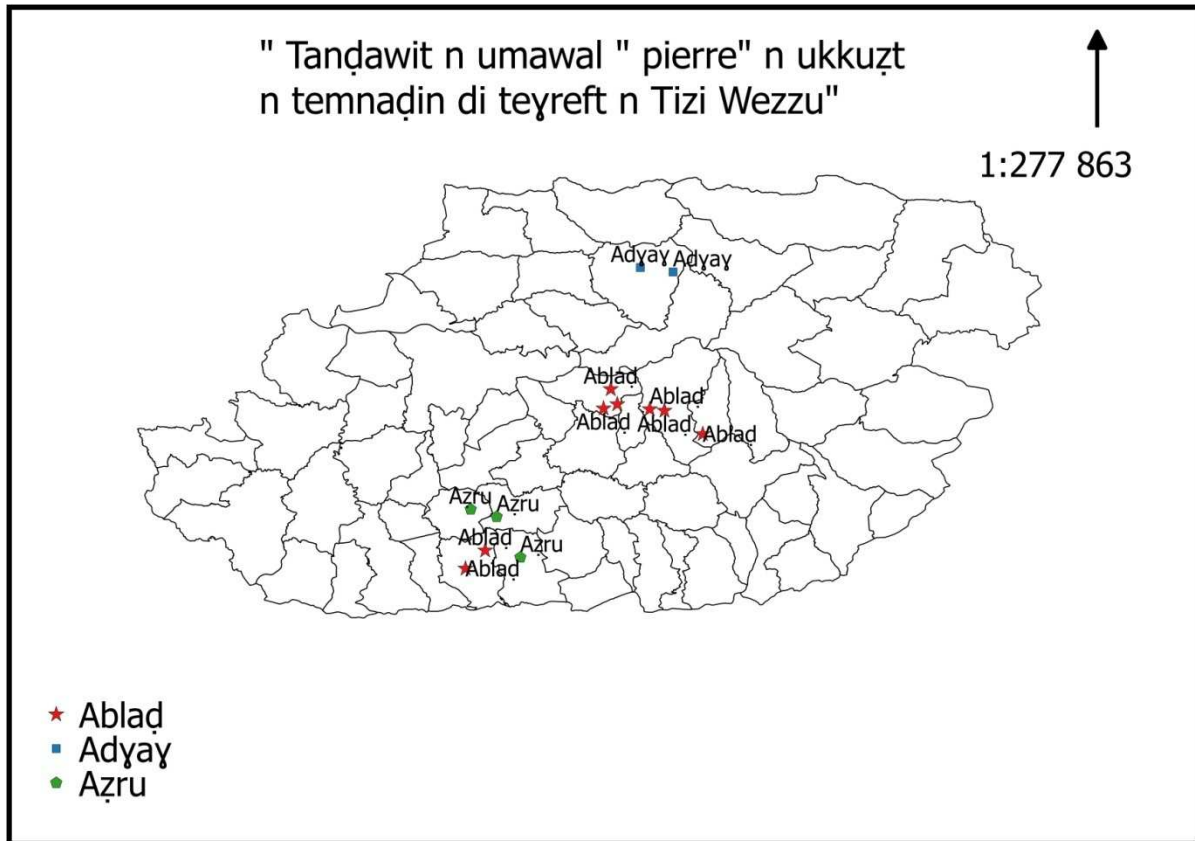

Taşleḡt

Di temnaḡin i deg i d-nejmeɛ ammud n umawal n tzeqqa nufad awal “poutre de fitage” yesɛa snat n tanḡawin:

Awal «ajeggu» nufat-id deg Tizi Raced (Timezgida, Taqaɛet, Icarɛiwen) Timizart (At garet, At sɛid), Meqlaɛ (At xir, Tawrirt Aɛden, agni n waɛfir).

Awal «asalas» qqarent deg waḡiyen (At welḡaḡ, At aɛmeɣ, Carfa, taddart n Iwaḡiyen).

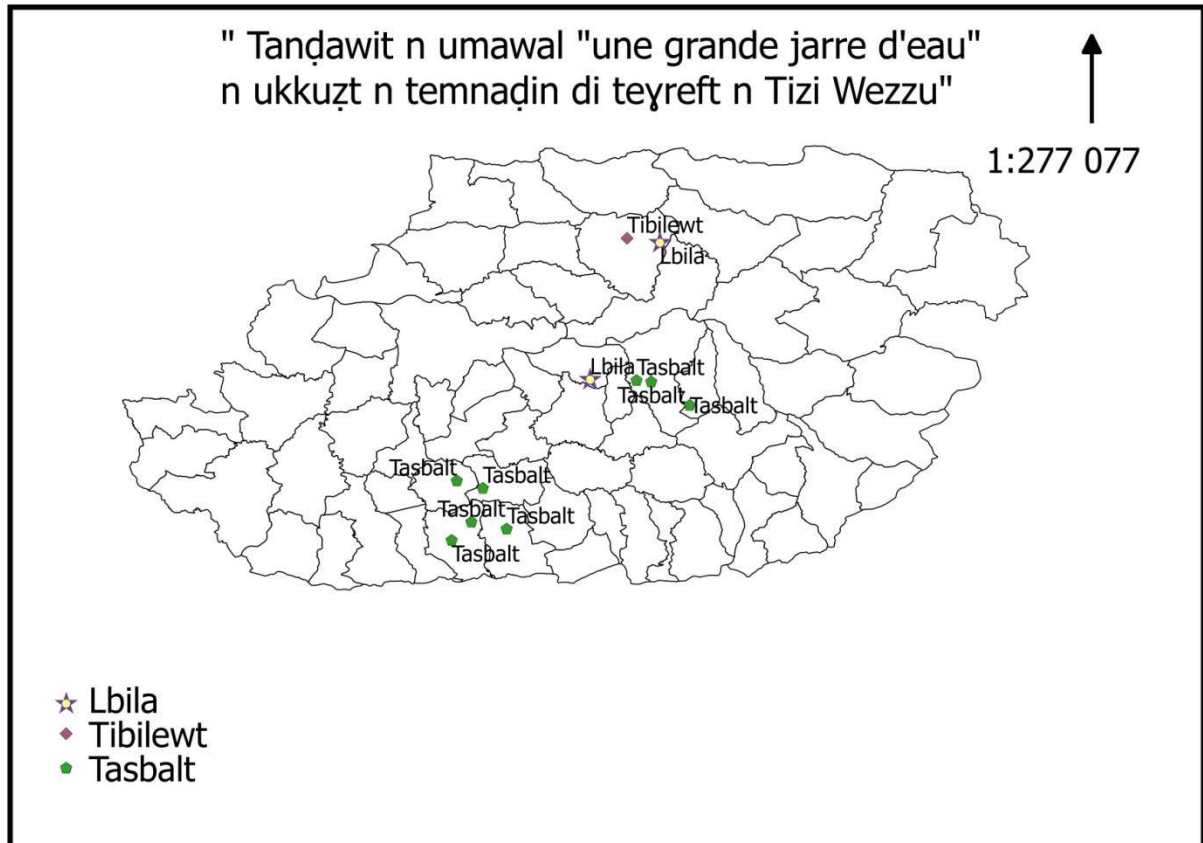
Taşleđt

Di temnađin i deg i d-nejmee ammud n umawal n tzeqqa nufad awal” pierre” yesεa krađ n tanđawin:

Awal «ablad» nufat-id deg Wađiyen (At Amer, At Welhağ), Tizi Race (Timezgida, Taqaεet, Icarεiwen), Meqlae (At xir, Tawrirt aεden, Agni n waεfir).

Awal «adyay» nufat-id deg Tmizar (At garet, At seid)

Awal «azru» qqarent deg wađiyen (Carfa, At lqayed, taddart n Iwađiyen)

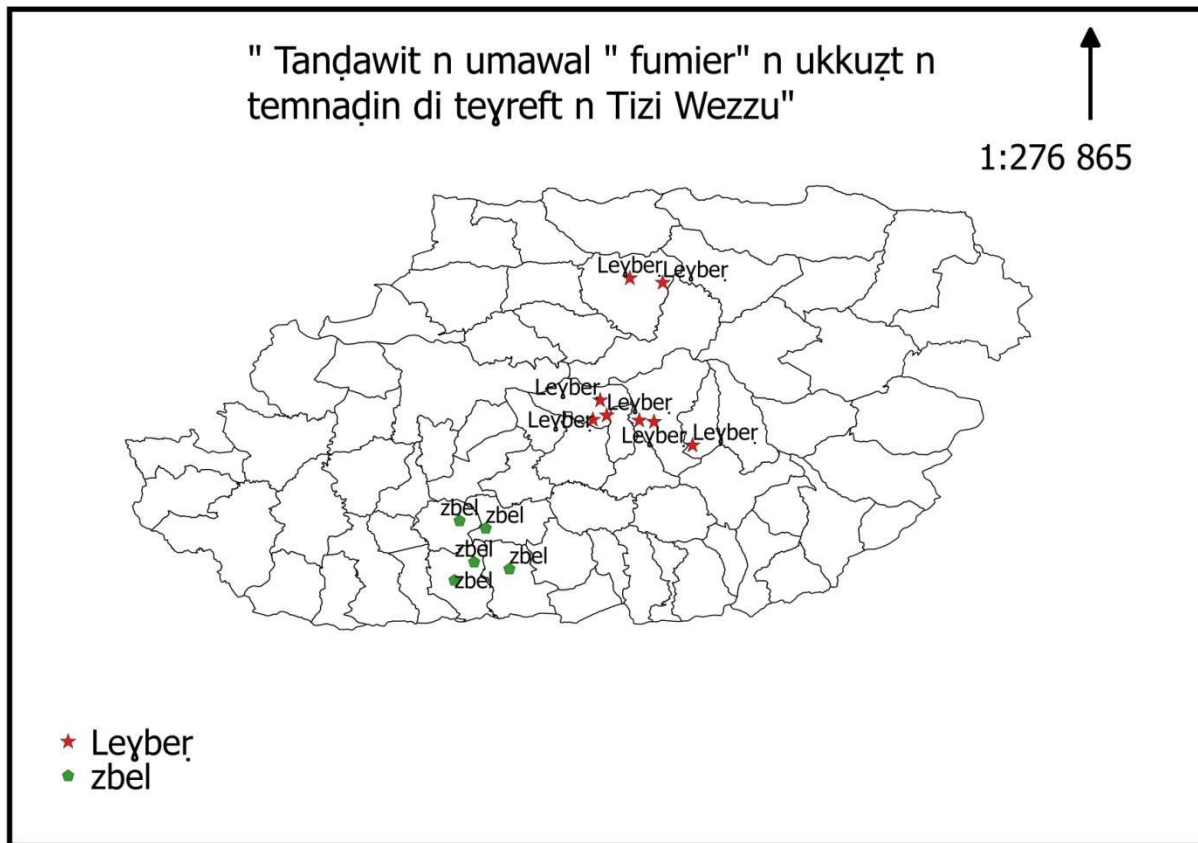
Taşleḍt

Di temnaḍin i deg i d-nejmee ammud n umawal n tzeqqa nufa-d awal” grand jarre d’eau” yesea kraḍ n tanḍawin:

Awal «lbila» nufat-id deg Tmizar (at seïd), Tizi Raced (Icarēiwen)

Awal «tasbalt» qqaren deg waḍiyen (At welhağ, At aemer, At lqayed, Carfa, taddart n Iwaḍiyen), Tizi Raced (Timezgida, Taqaæet). Meqlæ (At xir, Tawrirt aeden, Agni n waefir).

Awal «tibilewt» qqarent deg yiwet n taddart di tmizar (at Garet).

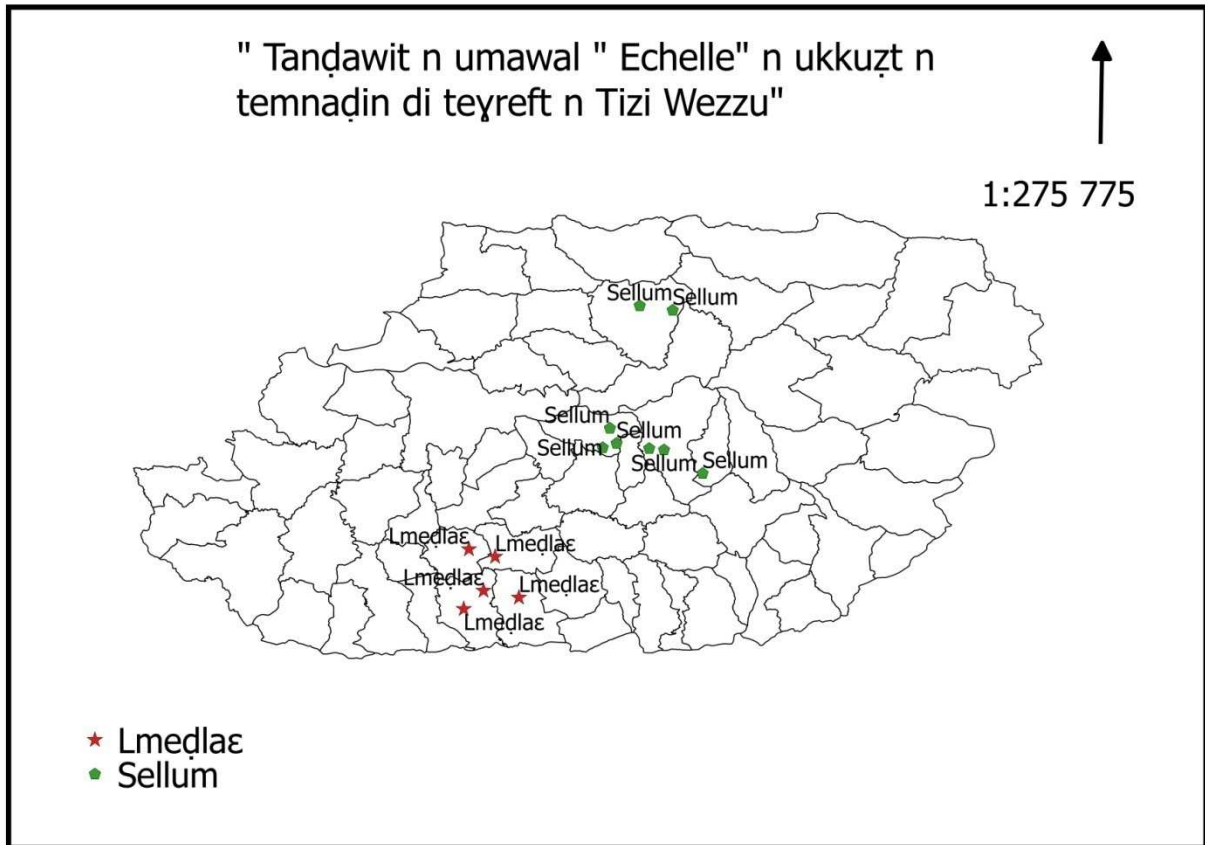

Taşleđt

Di temnađin i deg i d-nejmee amawal n tzeqqa nufad awal “ fumier” yesa snat n tanđawin:

Awal «leyber» nufat-id deg Tmizart (At garet, At seid), Tizi Raced(Timezgida, Taqaet, Icaraiwen), Meqlee (At xir, Tawrirt aeden, Agni n waefir).

Awal «zbel» qqaren deg wađiyen (At welhağ, At aemeř, At lqayed, Carfa, taddart n Iwađiyen).

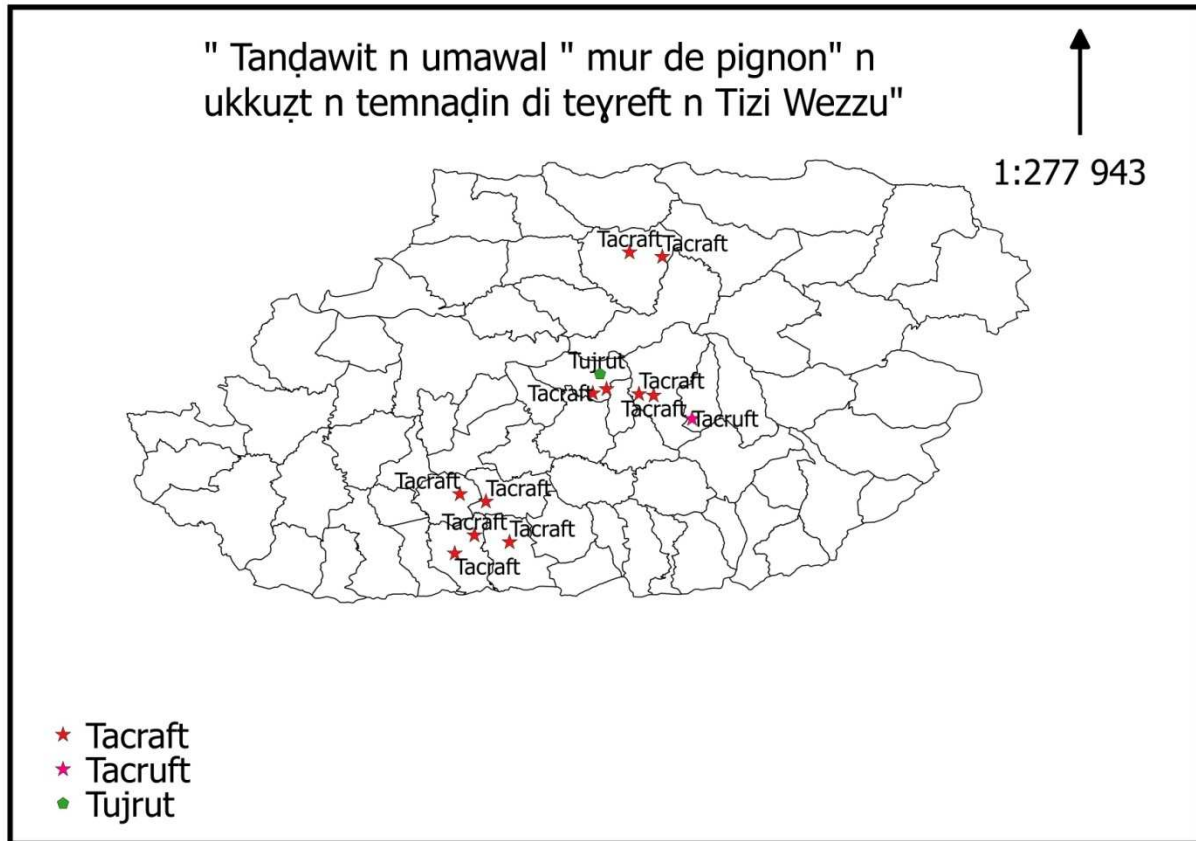

Taşleđt

Di temnađin i deg i d-nejmeē ammud n umawal n tzeqqa nufa-d awal “ Echelle” yesēa snat n tanđawin:

Awal «lmedlae» nufat-id deg temnađt n Iwađiyen (At welhağ, At aēmer, At lqayed, Carfa, taddart n Iwađiyen).

Awal «sellum» nufat-id deg Temnađin: Tizi Raced(Timezgida, Taqaēet, Icereiwen), Meqlaē (At xir, Tawrirt aēden, Agni n waēfir), Timizar (At garet, At seid).

Taşleđt

Di temnađin, i deg i d-nejmeε ammud n umawal n tzeqqa nufa-d awal “mur de pignon” yesεa krađ n tanđawin:

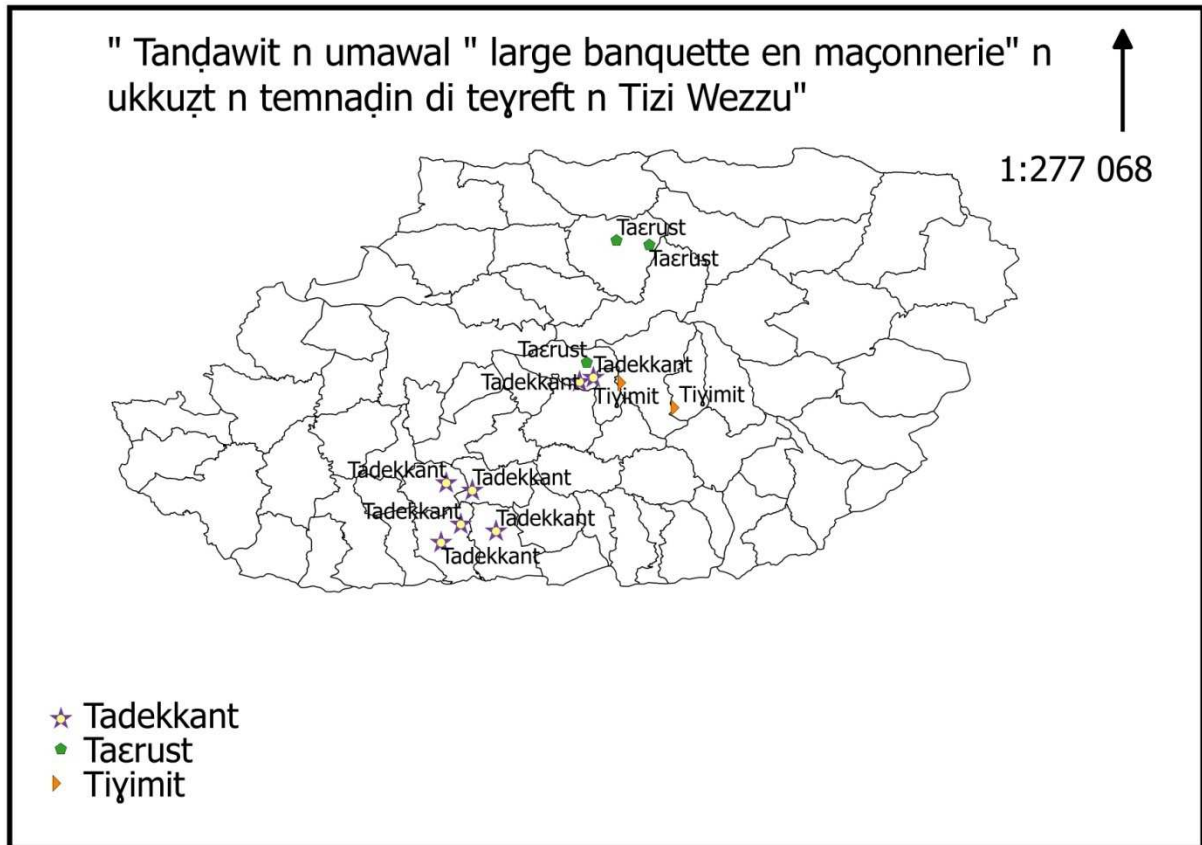
Awal «tacraft» nufat-id deg Wađiyen(At welhağ, At aεmer, At lqayed, Cařfa, taddart n Iwađiyen), Tizi Raced(Taqaεet, Icarεiwen), Meqleε(Tawriert aeden, Agni n waεfir), Timizar(At seid, At garet).

Awal «tacruft» nufat-id deg yiwet n taddart di tyiwant n Meqleε.

Awal «tujrut» nufat-id kan deg yiwet n taddart di tyiwant n Tizi Raced (Timezgida).

Tamawt :

Takarđit-agi tella deg-s tenđawit n temsislit deg wawal “tacraft/ tacruft” .

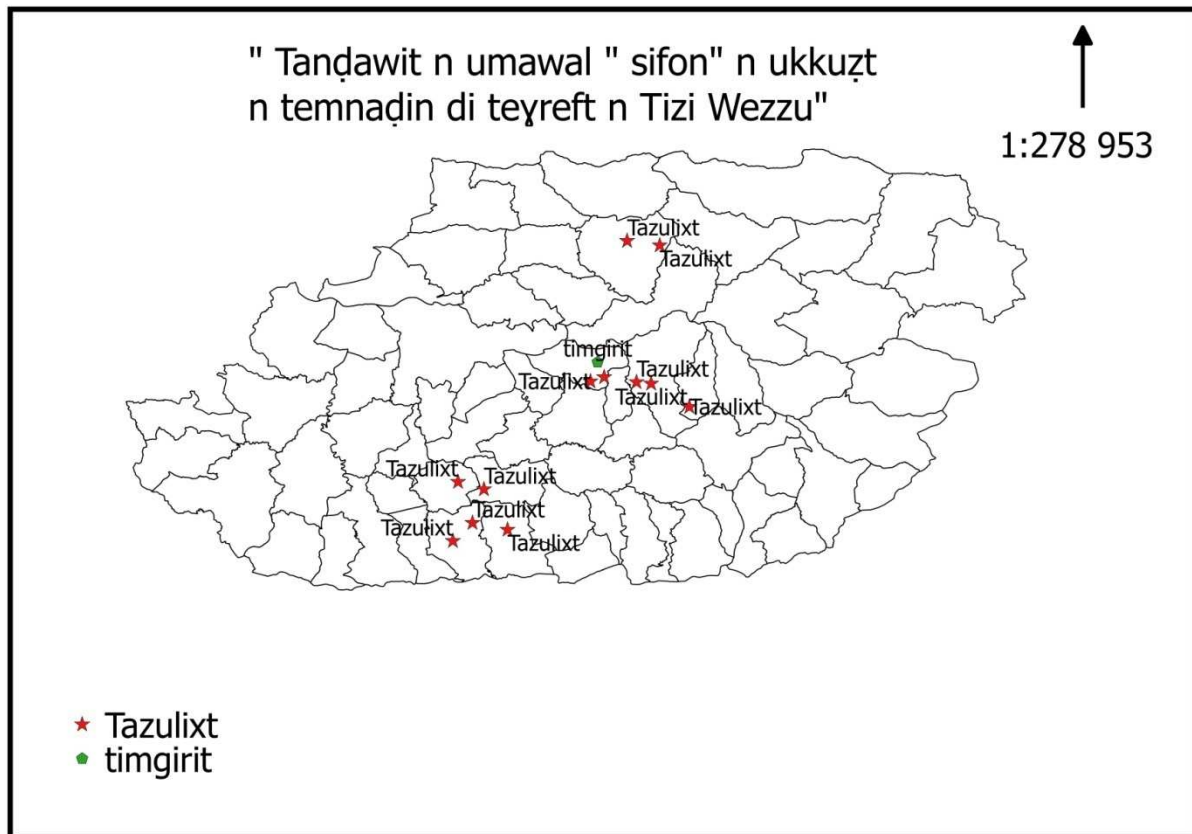
Taşleḍt

Di temnaḍin i deg i d-nejmee ammud n umawal n tzeqqa nufa-d "large banquette en maçonnerie" yesæa kraḍ n tanḍawin:

Awal «tadekkant» nufat-id deg Waḍiyen(At welḥağ, At æmer, At lqayed, Carfa, taddart n Iwaḍiyen), Tizi Raced (Iceræiwen, Taqaæet)

Awal «taerust» nufat-id deg Tmizart(At seid, At garet) akked yiwet n taddart si tyiwant n Tizi Raced (Timezgida).

Awal «Tiyimmit» nufat-id deg Meqlaæ(At xir, Tawrirt æden, Agni n waæfir).

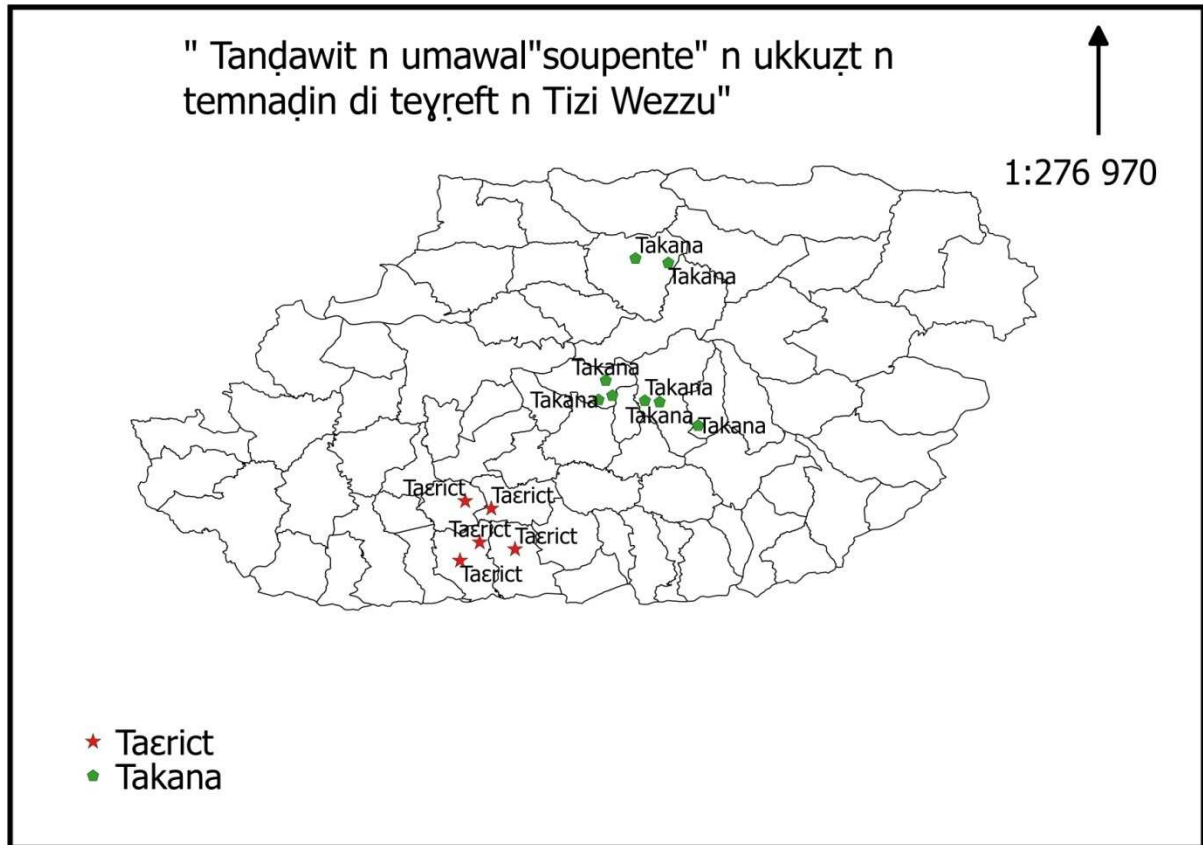

Taşleḍt

Di temnaḍin i deg i d-nejmee ammud n umawal n tzeqqa nufa-d awal “ sifon” yesea snta n tanḍawin:

Awal «tazulixt» nufat-id deg waḍiyen (At welḥaḡ, At æmer, At lqayed, Caṛfa, taddart n Iwaḍiyen), Tizi Raced (Taqaæet, Icaræiwen), Meqlae(At xir, Tawrirt æden, Agni n waæfir) akked Tmizar(At seid, At garet).

Awal «timjirit» nufat-id deg yiwet n taddart di tyiwant n Tizi Raced(Timezgida).

Taşleḍt

Di temnaḍin i deg i d-nejmeḥ ammuḍ n umawal n tzeqqa nufa-d awal ” soupente” yesḥa snat n tanḍawin:

Awal «taerict» qqarent deg temnaḍt n Iwaḍiyen (At welḥaḡ, At aḥmeḥ, At lqayed, Caḥfa, taddart n Iwaḍiyen) .

Awal «takanna» qqarent deg: Tizi Raced(Timezgida, Taqaḥet, Icerḥiwen), Meqlaḥ(At xir, Tawriḥt aḥden, Agni n waḥfir). akked Tmizar(At garet, At seid).

Tamawt

Di tekardḥiwin-agi nufa-d kan tanḍawit n umawal.

Tagrayt tamatut

Newwid awal di tezrawt-agi nney yef umawal n tzeqqa di ukuzt n temnaḍin (Tizi Raced, Meqlaḥ, Timizar, Iwaḍiyen) di teyreft n Tizi Wezzu, nufa-d 100 n yismawen, seg-sen 21 di merḍilen.

Deg yixef amezwaru nexxedem tazrawt talyawit nufa-d ; d isemawen iherfiyen i yellan s tuget yef imeftiyen; ama d uddisen ama d isuddimen, ma deg wayen yeḥnan tawsit; d isemawen imalayen i yettuqten yef untiyen, ma yella d imerḍillen nufa-d azal n 21%, garsen 71,42% d wid i d-yekkan si taḥabt, 23,80% d wid n tefransist, llan wid yemuzyen ,wid ur nemuzey ara akked wid yemmuzyen kan ciṭuḥ, maca tuget deg-sen kkan-d si taḥabt uyalen kecmen di tutlayt-nney.

Deg yixef wis sin nexxedem tazrawt tasnamkayt deg-s i d-nbegen assayen isnamkayen: tagetnamka, amerwes, aneflisem, takenwa, assayen n umyellel. Ma dayen yeḥnan amcabi d umgired nufa-d tuget deg-sen temcabin.

Deg yixef wis krad, nexdem taṣleḍt i tkarḍiwin anda i d-nebgen taṇḍawit n umawal; i d-nufa di ukkuẓt n temnaḍin anda i d-nejmee ammud n umawal n tzeqqa.

Di taggara nesserem ayen nexdem yesṣa azal, ama deg taṣleḍt ney deg umawal.

Tiybula

- BENDALI S., 2007, *Awfus amaynut n tmaziyt*, Edition HCA, Alger.
- CHAKER S., 1996, *Manuel de linguistique berbère*, Ed, Bouchène, Algérie.
- CHAKER S., 1988, « Annexion (état d') », *Encyclopédie berbère*, p. 686-695.
- CANTINEAU J., 1950, « Racines et schèmes » *Mélanges offerts à William Marçais par l'institut d'études islamiques de L'université de Paris*. Maisonneuve, p. 119-124.
- CADI K., 1987, *Système verbal rifain (forme et sens)*, Ed, SELAF.
- DALLET J M., 1982, *Dictionnaire kabyle-français*, SELAF, Paris.
- DUBOIS J., 1994, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*. Edition Larousse, Paris.
- HADDADOU M A., 2006/2007, *Dictionnaire des racines berbères communes*, Ed, HCA.
- HAMIMI G., 1997, *Grammaire et conjugaison Amaziy*, Ed, l'Harmattan.
- HADDADOU M A., *Guide de la culture et de la langue berbère*, Ed, ENAL. ENAP.
- IMARAZENE M., 2007, *Manuel de syntaxe berbère*, Ed, HCA, Alger.
- KAHLOUCHE R., 1996, « critère d'identification des empreints en berbère (kabyle), in *cahiers de linguistique sociale* ». Université ROUEN.
- LEHMAN A et BERTHET M., 2000, *Introduction à la lexicologie sémantique et morphologie*, Ed, Nathan /HER.
- MAHRAZI M., 2013, *Lexique de didactique et des sciences du langage(français amazigh, amazigh français)*, Ed, HCA, Alger.
- MOREAU M-L., 1997, *Sociolinguistique concepts de base*, Ed, Mardaga.
- MAMMERI M., 1990, *Tajerrumt n tmaziyt*, Ed, Bouchène, Alger.
- NAIT ZERRAD K., 1995, *Tajerrumt n tmaziyt tamirant (talyiwin)*, Ed, ENAG.
- NAIT ZERRAD K., 2004, *Kabylie :dialectologie encyclopédie berbère XXVI*, Edisud, Aix-en-Provence.
- TOURATIER CH., 2000, *La sémantique*, Ed, Armand colin /HER, Paris.

Amawal

Tamaziyt	Tafrensis
Addad	Etat
Addad amaruz	Etat d'annexion
Addad ilelli	Etat libre
Afeggag	radical
Afardis	Elément
Aherfi	Simple
Ajemmal	Collectif
Tiyri tamezwarut	Voyelle initiale
Amalay	Masculin
Amawal	Vocabulaire / lexique
Amatu	Générale
Amaway	Hypéronymie
Amazlay	Spécifique
Amedya	Exemple
Amerwes	Métaphore
Amettwawi	Hyponymie
Amyag	Verbe
Amɗan	Nombre
Amgarad	Différence
Amyellel	Hiérarchique
Ammud	Corpus
Anamek	Sens
Anfelisem	Métonymie
Ayawas	Sommaire
Ayluy n teyra	Chute de la voyelle
Asalay	Schème
Arbib	Adjectif
Asnamek	Signifiant
Aserwes	Comparaison

Amerḍil	Emprunt
Asget	Pluriels
Asget agensay	Pluriels externe
Asget azyaray	Pluriel interne
Asget arggan	Pluriel mixte
Asuf	Singulier
Asidef	Intégration
Asuddem	Dérivation
Asuddes	Composition
Asayen isnamkiyen	Relation sémantique
Asayen n umyellel	Relation hiérarchique
Azar	Racine
Amatu	Générale
Iswi	Objectif
Ixef	Chapitre
Talyawit	Morphologie
Takenwa	Synonyme
Tamukrist	Problématique
Tigawt	Action
Tijarumay	Grammaticaux
Tanmegla ger tewsatin	Opposition du genre
Tasnalsit	Linguistique
Tasnamkit	Sémantique
Tajerrumt	Grammaire
Tawsit	Genre
Tayunt	Unité
Tazrawt	Étude
Timitar tigejdanin	Modalité obligatoire
Azwir	Préfix

Timerna

Ammud i d-nejmeɛ si ya tamneɛt:

Tafelwit n wammud n Tizi Raced

Timezgida	Taqast	Icarɛiwen
Akal	Akal	Akal
Adaynin	Adaynin	Adaynin
Ayanim	Ayanim	Ayanim
Ajgu alemmas	Ajgu alemmas	Ajgu alemmas
Adekan	Adekan	Adekan
Acaref	Acaref	Acaref
Agens	Tiɣeryert	Tiɣeryert
Abudid	Abudid	Abudid
Asqif	Asqif	Asqif
Aşenduq	Aşenduq	Aşenduq
Ajgagal n yicetiɖen	Tajgut n yicetiɖen	Tajgut n yicetiɖen
Azniq	Azniq	Azniq
Iblaɖen	Iblaɖen	Iblaɖen
Ikufan	Ikufan	Ikufan
Lkanun	Lkanun	Lkanun
Inyen n wuzal	Inyen n wuzal	Inyen n wuzal
Inyen n wakal	Inyen n wakal	Inyen n wakal
Laqşuɖ n zzit	Laqşuɖ n zzit/acebayli n zzit	Laqşuɖ n zzit
Timeğğirit	Tazulixt	Tazulixt
Lqarmud	Lqarmud	Lqarmud
Taerust	Taerust/tadekant	Taerust/tarekabt/tadekant
Tacekumt	Tacellalt	/
Tigejdit	Tigejdit	Tigejdit
Tassara	Tassara	Tassara
Takanna	Takanna	Takanna
Tumlilt	Tumlilt	Tumlilt
Tujrut	Tacraft	Tacraft
Tasbalt	Lebila/Tasebalt	Tasbalt
Uzwiɣ	Uzwiɣ	Uzwiɣ

Tafelwit n wammud n Meqles

At xir	Tawrirt	Agouni n waɣfir
Ablaɖ	Ablaɖ	Ablaɖ
Akal	Akal	Akal
Adaynin	Adaynin	Adaynin
Akufi	Akufi	Akufi
Ayanim	Ayanim	Ayanim
Ajgu alemmas	Ajgu alemmas	Ajgu alemmas
Acbayli n zzit	Tacebrit n zzit d tamectuɣt Laqşuɖ n zzit d ameqqran	Leqeşɖ n zzit
Asenduq	Asenduq	Asenduq
Akacfal	Tajgut n yicetiɖen	Tajgut n yicetiɖen
Azniq	Azniq	Azniq
Agens	Tiyeryert	Tiyeryert
Adekkan	Adekkan	Adekkan
/	Ires	Akal ires
Amnar	Amnar	Amnar
Draɛ	Draɛ	Draɛ
Ijga laryuf	Ijga n laryaf	Ijga iqerniyen
Inyen n wuzal	Inyen n wuzal	Inyen n uzal
Inyen n uzru	Inyen n uzru	Inyen n uzru
Ijga n tekana	Ijegga	Ajgu n tekanna
Lemedwed	Lemedwed	Lemedwed
Lkanun	Lkanun	Lkanun
Lqermud	Lqermud	Lqermud
Lɣijab	/	/
/	Lqenṭra	Lqenṭra
Sanya	Sanya	Sanya
Sellum	Sellum	Sellum
Tazulixt	Tazulixt	Tazulixt
Tassara	Tassariwin	Tassariwin
Takanna	Takanna	Takanna

Timerna

Tiyimit	Tiyimit	Tiyimit
Tacruft	Tacraft	Tacraft
/	/	Rjel n twwurt
Tigejdit	Tigejdit	Tigejdit
Tumlilt	Tumlilt	Tumlilt
Tasebalt	Tasebalt	Tasebalt
Taḍwiqt	Taḍwiqt	Taḍwiqt
Taxxamt n rray / taxxamt n rrezq	Taxxamt n rray / taxxamt n rrezq	/
Uzway	Akal uzwiḡ	Akal uzwiḡ

Timerna

Tafelwitn wammud n Iwaḍiyen

Carfa	At lqayed	At welḥağ	At aɛmer	Taddart iwaḍiyen	n
Agens	Agens	Udem n uxxam	Udem n uxxam	Agens	
Asalas	Asalas	Asalas	Asalas	Asalas	
Adaynin	Adaynin	Adaynin	Adaynin	Adaynin	
Ayalad arqaq	Ayalad n tesga	Ayalad	Ayalad	Ayadir	
Abeged	Abeged	Abeged	Abeged	Abeged	
Azemzay	Amzay	Amzay	Amzay	Amzay	
Aslay	Aslay	Aslay	Aslay	Aslay	
Akufi	Akufi	Akufi	Akufi	Akufi	
Azru	Azru	Azru	Azru	Azru	
Akal	Akal	Akal	Akal	Akal	
Akufi bu leqrun	Akufi n lmecruk	Akufi n lmecruk	Akufi ucrikin	/	
Akufi imdewar	/	Akufi ubrin	/		
Lemdawid	Lemdawid	Lemdawid	Lemdawid	Lemdawid	
Lkanun	Lkanun	Lkanun	Lkanun	Lkanun	
Lḥiḍ	Lḥiḍ	Lḥiḍ	Lḥiḍ	Lḥiḍ	
Ssqef	Ssqef	Ssqef	Ssqef	Ssqef	
Taerict	Taerict	Taerict	Taerict	Taerict	
Tifctin	Tifctin	Tifctin	Tifctin	Tifcet	
Tilewḥin	Tilewḥin	Tilewḥin	Tilewḥin	Tilewḥin	
Tarfit	Tarfit	Tarfit	Tarfit	Tarfit	
Tumlilt	Tumlilt	Tumlilt	Tumlilt	Tumlilt	
Tiqeclalin	Lqeclal	Tiqeclalin	Tiqeclalin	Lqeclal	
Tacraft	Tacraft	Tacraft	Tacraft	Tacraft	
Tasariwin	Tasariwin	Tasariwin	Tasariwin	Tasariwin	
Uzwiḡ	Akal azeggay	Akal azeggay	Uzwiḡ	Tixmirṭ tazeggayt	
Uzway	Akal uzwiḡ	Akal uzwiḡ	Uzway	Akal uzwiḡ	

Timerna

Taflewit n wammud n Tmizar

At garet	At sɛid
Adyay	Adyay
Akal	akal
Aqnaɖri	Aqnaɖri
Amazul	amajul
Agens	Agens
Aslay	Aslay
Akufi	Akufi
Ayanim	Ayanim
Amnaɖ n tewwurt	Amnaɖ
Dekkan	Dekkan
Ijegga	Ijegga
Iqci	Iqci
Lluḥ	Lluḥ
Lemdawid	Lemdawid
Lqermud	Lqermud
Lɛetba	Lɛetba
Lmaɖfaɛ	Lmaɖfaɛ
Lkanun	Lkanun
Srir	Srir
Sqef	Sqef
Taerust	Taerust
Tacraft	Tacraft
Tassara	Tassara
Tujrut	Tujrut
Tixmiɾt tazeggayt	Akal uzwiɣ
Tagest	Tagest
Takwat	Takwat
Tazulixt	Tazulixt
Tasbalt	Tibilewt
Taɖebrit	Taɖebrit
zbel	Leybaɖ

Timerna

Tawsit, amḍan d waddad n umawal n tzeqqa :

Ismawen imalayen :

Asuf amalay		Asget amalay	
Addad illeli	Addad amaruz	Addad illeli	Addad amaruz
Ablad	Ublad	Ibladn	Yebladn
Abudid	Ubudid	Ibudad	Yibudad
Acabrun	Ucabrun	Icabrunen	Yicbrunen
Adaynin	Udaynin	Idayninen	Yidayninen
Adekkan	Udekkan	Idekanen	Yidekanen
Afrag	Ufrag	Ifargan	Yifargan
Ayalad n usewwi	Uyalad n usewwi	Iyulad n usewwi	Yiyulad n usewwi
Ayalad n lexzin	Uyalad n lexzin	Iyulad n lexzin	Yiyulad n lexzin
Ayanim	Uyanim	Iyunam	Yiyunam
Aɛedday n tewwurt	Uɛedday n tewwurt	Iɛeddayen n tewwurt	Yiɛeddayen n tewwurt
Ajgu alemmas	Ujgu alemmas	Ijga ilemmasen	Yijga ilemasen
Ajgu aqarṇi	Ujgu aqerṇi	Ijga iqarṇiyen	Yijga iqarṇiyen
Agens	Wagens	Igensan	Yigensan
Agranyu	Ugranyu	/	/
Akal	Wakal	/	/
Akacfal	Ukacfal	Ikacfalen	Yikacfalen
Akufi	Ukufi	Ikufan	Yikufan
Akufi bu leqṛun	Ukufi bu leqṛun	Ikufan bu leqṛun	Yikufan bu leqṛun
Amnaṛ ufella	Umnaṛ ufella	Imnaṛen ufella	Yemnaṛen ufella
Amazul	Uamazul	Imazulen	Yimazulen
Aqcuc	Uqcuc	Iqcuca	Yiqcuca
Asalas alemmas	Usalas alemmas	Isulas ilemmasen	Yisulas ilemmasen
Asenfu	Usenfu		
Asexxan	Usexxan	Isexxanen	Yisexxanen
Asfaylu	Usfaylu	Isfuyula	Yisfuyula
Aṣenduq	Uṣenduq	Iṣenduqen/Iṣendyaq	Yiṣenduqen/Yiṣendyaq
Azniq	Uzniq	Izenqan	Yizenqan

Timerna

Aqarmud	Uqermud	Iqermuden	Yiqermuden
Ayalad	Uyalad	Iyaladen	Yiyaladen
Akufi imdewar	Ukufi imdewar	Ikufan imdewren	Yikufan imdewren
Abuqal	Ubuqal	Ibuqalen	Yibuqalen
Drae	Drae	Ledrae	Ledrae
Inyen n wakal	Yinyen n wakal	Inyan n wakal	Yinyan n wakal
Inyen n uzru	Yinyen n uzru	Inyan n uzru	Yinyan n uzru
Inyen n wuzal	Yinyen n wuzal	Inyan n wuzal	Yinyan n wuzal
Leqsed	Leqsed	Leqsud	Leqsud
Lhid	Lhid	Lehyud	Lehyud
Lhijab	Lehjab	Lehjub	Lehjub
Lkanun	Lkanun	Lekwanen	Lekwanen
Lmedwed	Lmedwed	Lemdawid	Lemdawid
Lmesbah	Lmesbah	Lemsabih	Lemsabih
Lmedbax	Lmedbax	Lemdabix	Lemdabix
Rrebq	Rrebq	Lebug	Lebug
Sellum	Sellum	Selumat	Sellumat
Sqef	Sqef	Lesqaf	Lesqaf
taq	taq	twaqi	twaqi
Uzwiq	Wuzwiq	/	/

Ismawen untiyen

Asuf unti		Asget unti	
Addad illeli	Addad amaruz	Addad illeli	Addad amaruz
Lbila	Lbila	Lbilat	Lbilat
Lqenra	Lqenra	Lqenrat	Lqenrat
Læetba	Læetba	Lectabi	Lectabi
Sanya	Sanya	Sanyat	Sanyat
Tadekkant	Tdekkant	Tidekkanin	Tdekkannin
Tafragt	Tefragt	Tifargatin	Tfargatin
Taylaqt n lexzin	Tyalaqin n lexzin	Taylaqt n lexzin	Tyalaqin n lexzin
Taşenduqt	Tşenduqt	Tişenedyaq	Tşenedyaq
Tablaqt	Teblaqt	Tiblaqin	Teblaqin
Taqcuct	Teqcuct	Tiqcucin	Teqbucin

Timerna

Taḥyat n wagens	Tehyat n wagens	Tiḥyaḍin n wagens	Tehyaḍin n wagens
Tayalaḍt	Tyalaḍt	Tiḡyalaḍin	Tyalaḍin
Tacraft	Tecraft	Ticrafin	Tecrafin
Taxxamt n lexzin	Texxamt n lexzin	Tixxamin n lexzin	Texxamin n lexzin
Taxxamt n rray	Texxamt n rray	Tixxamin n rray	Texxamin n rray
Taxxamt n rrezq	Texxamt n rrezq	Tixxamin n rrezq	Texxamin n rrezq
Tassara	Tessara	Tasariwin	Tssariwin
Takanna	Tkanna	Takaniwin	Tkaniwin
Taerict	Teerict	Tiericin	Teericin
Tagust	Tagust	Tigusa	Tgusa
Tazulixt	Tzulixit	Tizulixin	Tzulixin
Tasebalt	Tsebalt	Tisebalin	Tsebalin
Tacekumt	Tcekumt	Ticekumin	Tcekumin
Tacellalt	Tcellalt	Ticellalin	Tcelalin
Taerust	Teerust	Tieras	Tieras
Taḍwiqt	Tedwiqt	Tiḍwiqin	Tedwiqin
Tasga	Tesga	Tisga	Tisga
Tasga n tṭlam	Tesga n tṭlam	Tisga n tṭlam	Tisga n tṭlam
Takufit timdewart	Tkufit timdewart	Tikufiyin timdewrin	Tkufiyin timdewrin
Tametqubt	Tmetqubt	Timetqubin	Tmetqubin
Tabuqalt	Tbuqalt	Tibuqalin	Tbuqalin
Tawwurt n usyar	Tewwurt n usyar	Tiwwura n usyar	Tewwura n usyar
Tayurfet	Tyurfet	Tiyurfatin	Tyurfatin
Tabaqit	Tbaqit	Tibaqyin	Tbaqyin
Tifcet	Tefcet	Tifectin	Tfectin
Tigejdit	Tgejdit	Tigejda	Tgejda
Timeğirit	Tmeğirit	Timeğiriyin	Tmeğiriyin
Tiyimit	Tyimit	Tiyima	Tyima
Tumlilt	Tumlilt	/	/
Tujrut	Tujrut	Tujrutin	Tujrutin

Tabadut n yal awal seg umawal n tzeqqa :

Awal	Tira timsisli	Anamek-is
Abudid	[avudið]	D tancirt ney d uzal i ttaran ger lehyuð.
Ablad	[avlað]	D azru sexdament i lebni, srusunt wa s ufella n wa .
Acbayli	[abuðið]	D lhila xedmen-tt s uqlal ttaran yur-s zzit.
Akacfal Acacfal	[aχaʃfal] [aʃaʃfal]	D æekkaz anda i ttæliqen iceṭiden.
Asenfu	[asənfu]	D aqemmuc n ukufi
Addaynin	[addajnin]	D adeg anda i ttağan lmal, deg yiwen n ɥarf n tzeqqa s ddaw n tkanna.
Afrag	[afrax]	D adeg yettili mi ara d fyed si tzeqqa
Adekkən	[aðəkkən]	Bennunt s wakal læli-ines iseeu azal n yiyl, srusun fell-as ikufan.
Agens	[axəns]	D talemast n tzeqqa.
Agranyu	[axranju]	D adeg anda i xedmen lexzin.
Ajg alemmas	[azɣualəmmas]	D asekl i neğren sexdament i sqef, ttarant di tlemmast .
Akal	[axal]	d tanga s wayes yettwaxdem umaḍal bennun yis ixxamen meslen yis leḥwal.
Amnar	[amnar]	D taerust i yellan ddaw n twwurt.
Ayalad	[axalað]	Benunt s uzru akked wakal.
Ayalad n usewwi	[axalaðusəppi]	D ayalad sewwayen deg-s.
Ayalad n lexzin	[axalaðləxzɪn]	D ayalad anda i xeznen
Amazul	[amazul]	D axnac i ttağan di lhið ger udyay akked wayed akken ad ikcem deg-s usalas mi ara xedmen taerict.
Ayanim	[axanim]	D imyi i d-ttawin si lexla ttarant i sqef n tzeqqa.
Aqcuc	[aqʃuʃ]	Tteksent-id si tejra xedment d tidimma i ikufan seg ubardi.
Aqnaðri	[aqnaðri]	Yettili s nnig n tewwurt.

Timerna

Aqermud	[aqaɾmuð]	D akal ttarant dixel n lmul, ttseqifen yis tazeqqa.
Asfaylu	[asfajlu]	Benunt s wedɣay akked walim, yettili lewhi n ccemini silġiha n barra yesufuy awwu.
Aşenduq	[aʃənduq]	D lhila anda i jamaent temɣarin lufar (ielawen , tiqendyaɾ...)
Asalas	[asalas]	D aseklɔ i neġren sexdament i sqef .
Aslay	[Aslaɾ]	D tigawt i xedment tlawin mi ara xedment uzwiɣ-nni neɣ tumlilt i uxxam.
Asqif	[asqif]	D adeg yettili sdat n twwurt n uxxam isea kkan sqef d sin n lehyuð.
Asexxan	[asxxan]	D lhila texdem s talayt siriden deg-s.
Aslen	[aslən]	D aseklɔ i d-ttawin si lexla xeddment d ijga
Azniq	[azniq]	D adeg yettili mi ara d-fyeð seg uxxam llan wid is yeqqaren afrag .
Aɛedday twwurt	n [aʔəddajtəppurθ]	D taerust i nettaf mi ara nekcem di tewwurt n uxxam
Azemzi	[asəmzi]	D allal d aħercaw sexdament i wemzay n wagens, neɣ n leħwal n uqlal.
Ajgagal yicetiðen	n [aʒəɣaɣaliʃətiðən]	D asaɛlaq tteɛliqen fell-as icetiðen
Cemini	[ʃəmini]	D adeg anda i saħmuyen, i sewwayen
Draɛ	[draʕ]	D tancirt s wayes i tettuyal tewwurt n tzeqqa.
Ires	[irəs]	D akal sexxdamen-t At zik
Inyen	[injən]	Inyen n wakal xedmenten s wakal xedmen-asen tiɥtucin srusun fell-asen tasilt nay lhila usewwi Inyen n wuzal: xedment s wuzal yecrek macci am wid n wakal.
Lħið	[lħið]	Benunt s udyay akked texmirt n wakal akked walin.
Lħijab	[lħizav]	D asɣar yegga am ayyur yettaɤaf tancirt i wakken ad d-yehjəb icbula n zzit .
Lkanun	[lkanun]	D aɥiɥtuc i xedmen di ɤarf n uxxam, ttaran ɣer-s isɣaren iwaken ad caɛlen deg-s times ad sewwen wa ad seħmun.
Lbila	[lvila]	Tettwaxdem s ufexar ttaġġan deg-s aman.
Lluħ	[Lluħ]	Yettwaxdem s usɣar, ttawin-t-id si lexla, neġġrent xedmen yis tiwwura akked ɥwaqi.
Lmedwed	[lməðwəð]	D adeg i yettilin deg uddaynin tetten seg-s llmal.
Lmedbax	[lməðvax]	D aħric seg uxxam, anda i sewwayen.

Timerna

Lmeşbah	[lməʃvɑh]	D tinna i d-yettaken tafat.
Lqenṭra	[lqənṭra]	D aseklū i neġren am tencirt ;ttarant ger lmedwed d wanda i llan lmal.
Leqşed	[ləqʃəd]	D lḥila texdem s talaxt jamaʕen deg-s zzit.
Læetba	[lʁəθva]	Tella mi ara tkecmed kan deg umnar n twwurt ad tafeḍ, imir ad taliḍ yer wagens.
Rrjel n tewwurt	[rrʒəltppurθ]	D tancirt ney d uzal i tesɛa tewwurt ukessar
Rṛef	[arəf]	Yettili s nnig n twwurt si lġiha n barra.
Rṛebg	[rəvg]	D asensal s-wayes i tteqnen llemal ameqran.
Sanya	[sanja]	D aseklū i neġren srusuyen fell-as tigejda iwakken ur tettawed ara yer lqaea.
Sellum	[səllum]	D allal i sexdamen i wakken ad allin yer tkanna ney yer tyurfet.
Sqef	[sqəf]	D tadimt i ttaran i uxxam mi ara yekfu s lebni.
Srir	[srir]	Bennunt s wakal; ɛlay azal n 20 n iṣantimen yef lqaea ganen fell-as. Diy fell-as i tettyma teslit di tesga.
Tabuqalt	[θavʊqalt]	Xedmen-tt s wakal akked walim ttaṛqamen-tt srusuyen-tt yef tṛefit.
Tabaqit	[θavaqiθ]	D lḥila xedmen-tt s talayt .
Tackumt	[θaʃkumθ]	D tancirt tamectuḥt uyur ikeččem draɛ.
Taḍwiqt	[θaḍwiqθ]	D aṭiṭtuc i yellan yer arif n tewwurt srusuyen fell-as lmeşbah.
Tifcet	[θifʃəts]	D isyaren d imectaḥ tteksent-id si lġedra n tzemmut.
Tigejdit	[θiɣəʒdiθ]	D aseklū i neġren ssbedayent akken ad yetef ajgu.
Tinekkart	[θinəkkaθ]	D ablaḍ ameqqran i zewwiren i lsas
Tagest	[θagəst]	Xedment s wuzal sentaḍent di lqaea ; tteqnen yer-s llemal.
Taḥyaṭ	[θaḥjaṭ]	D taɛrust ara tafeḍ mi ara tkeccmed yer tzeqqa.
Tujrut	[θuʒrʊts]	D ɥaq n tkanna ney n taɛricṭ. D taqacuct n lḥiḍ
Takufit	[θaɣʊfiθ]	Ttwaxdamen s wakal akked walim sufell-a udekkan n taɛricṭ ttegen daxel-is tagella.
Tacellalt	[θaʃlalt]	D tancirt tamectuḥt uyur ikeččem draɛ.

Timerna

Takanna	[θaxanna]	Tettili nnig n uddaynin, llan wid yegganen deg-s llan wiyad jamaen deg-s rrezq.
Takwat	[θaxwats]	D imekwan anda i jamaen lehwal n leqdic.
Tajgut yicetiden	n [θazutsiʃetiden]	D aekkaz anda i tteeligen icetiden
Timğirit	[θimdʒiriθ]	D adeg i d-yezgan yer arif n tewwurt siriden deg-s yimdanen.
Tumlilit	[θumlilt]	D akal d acebhan sexxdamen zik selyen yis lehyud.
Tametqubt	[θaməθquvθ]	D aʃtituc amectuḥ.
Tiyimit	[θikimiθ]	D ayen i d-bnan s ddaw n tkanna ttiyimin fell-as.
Tayurfet	[θaxurfəts]	D taxxamt d tamectuḥt tettili s nnig umnar mi ara tkecmed kkan di tewwurt n ufrag ad ak-id-iqabel
Taqeclalt	[θaq ^o ʃlalt]	D isyaren imecṭaḥ renun-tent i sqef.
Tarefit	[θarəfiθ]	Xedmen tigusa n usyar di lḥiḍ, zetṭen fell-asant tiyunam, ttaslayent s wakal akked walim ttrusun fell-as lehwal .
Tarekkabt	[θarkavt]	Benun-tt s udyay akked wakal, ttalin fell-as yer tkanna.
Tasbalt	[θasbalt]	D lḥila xedmen-tt s walim akked wakal ttaḡan deg-s aman.
Tasga n tṭlam	[θasxa ntṭlam]	D seg uxxam ur yetteeday ara tafat.
Tassara	[θassara]	D isyaren i ttaran i sqef, ttaḡan iyil ger usyar d wayeḍ.
Taq	[taq]	Ttaḡan-t di lḥiḍ, iseeu azal n yiyl d asawen, azgen n yiyl di tehri xedmen-as lluh akken ad yettli ad i-tt-ylaq.
Tawwurt	[θappurθ]	Xedment s lluh ttarant i tzeqqa.
Taxxamt	[θaxxamθ]	D aḥric si tzeqqa, tella texxamt n tguni sexdament i yiḍes. Tella texxamt n rray ney n lexzin; d taxxamt d tamectuḥt jamaen deg-s rrezq d amray kan n uxxam i yekeḥmen yer-s.
Tazulixt	[θazuliχθ]	Tettili deffir n twwurt seg-s i tt-fyen waman mi ara sirden iɛgalen.
Taerict	[θaʃriχθ]	D tinna i yellan nnig udaynin.

Timerna

Tærust	[θaʃrosθ]	Ney tadekkant fell-as i ttalin yer tkanna ney tyiman fell-as .
Tacraft/Tacruft		D taqacuct n lhɨd
Uzwiɣ/Uzway	[uzwiɣ]/[uzwaɣ]	D akal d azeggay ttawint-id seg isafen selyen-d yis.

Ammud

Ammud 01

Tayiwant : Tizi Raced

Taddart : Taqaet

Isem : Dehluz lǧuher

Leemer-is : 88 n yiseggasen

[axxamziḡvənnuntsjivlaðəndəwaxalsnəfiraθətseddzensumadazaðdəwwirən
axxam zik bennun-t s yiblaðen d wakal s nncir ad t-tteddzen s umaddaz ad dewwiren

iwəxxamsuvlaðakkəðwakalsiwamaifukkmaðlahjudəθənsəlxənsəwaxal
i uxxam s ublað akked wakal siwa ma ifukk, ma d lehyuð ad ten-selyen s wakal

winizəmrənəðiləbbəsməðssqəfasarrənlmadarjataaxanimanəggaruðlqərmuð
win i izemren ad ilebbes, ma d ssqef ad as-rren llmadaryat ayanim anəggaru d lqermud

maðlahjudəθənzəjrənnəxsttumliltθixwaθinagi tsarrantəðəgsəntləðjfun
ma d lehyuð ad ten-jeypren, ney s tumlilt,tikwatin-agi ttaran deg-sent leğfun

ikərsiwən θaxanna xədməntəsnəjjir ddaawas ðaddajnin anda inətsadzan lmal θigəzdiθ
ikərsiwen, takanna xeddmən-tt s nncir ddaw-as d addaynin anda i nettağğa lmal, tigejdit

θətsəttəf ssqəfiwakkənurjətsəruzaraajgualəmmas ðwinəitəsarənðiθləmmasθ
tettaṭṭaf ssqef iwakken ur yettružu ara ajgu alemmas d winə i ttaran di tlemmast

nssqəfθixwaθin uddajninsrusujənlquθarəursəntiwakkənəðttjənðəgslmal
n ssqef, tikwatin n uddaynin srusuyen lqut yur-sent iwakken ad ččen deg-s lmal.

Ixufan iwawən timzin swaxal ivnan əðslaxsən axal əθənvunən sufus mkulass
Ikufan ibawen, temzin. S wakal i bnan ad slaxsen akal ad ten-bnun s ufus mkul ass

əðvnun tjiṭ tjiṭ əðddzen axənfuf urirəkkara urixətsarara miqurənt əθidawin
ad bnun ciṭ ciṭ ad gğen axenfuc,ur irekku ara ur ixetter ara mi qqurənt ad t-id awin

əθəssarsənəfuðəkanəðəkan ətsərsəððəgsləhwallkanuntsarənas
ad t-sarsen yef udekkan . Adekkan ad tsarsəð deg-s leḡwal, lkanun ttaran-as

injənppuzalnəvinjənppaxal tsilawiniθənivənunaθənqəðəntiaḡkən
inyen n wuzzal ney inyen n wakal d tilawin i ten-ibennun, ad ten-qqden-t iwakken

utəruzunarasfanθifəttusinðillərjufθaxanətsəlinəursəssəllumazniq
ur ttružun ara sən tifəttusin di lleryuf. Takanna ttalin yur-s s sellum, azniq

əθidzəmfən ləwəf]
ad t-id jeməen s leḡwar.

Ammud 2

Tayiwant : Tizi Raced

Taddart : Timezgida

Isem : Mexluf Turkya

Leemer-is : 59 n yiseggasen

[aḍḥənlsasaθaṭṭarənḍivlaḍənḍwaḥalalamajullidimiraḍvnunlahjudnni
ad yzen llsas ad t-ččaren d iblaḍen d wakal alama yuli-d, imir ad bnun lehyuḍ-nni

sjivlaḍənakkēḍwaḥalakkēnalamaḥpḍənarḍasawənimiraḍḥəṭṭfənθuzruṭs
s yiblaḍen akked wakal akken alama wwḍen d asawen imir ad **cerrfen tujrut**

jiwəθarjiddisufəlləθajəḍarjiddisḥaddaalamaggranəḍazalnsin
yiwet yer yidis ufella tayed yer yidis n wadda alama ggran-d azal n sin

ggəvlaḍənandaarajərs**wəzgu aləm̃mas**siwətarjiddis**uddajnin**θajəḍ
n yiblaḍen anda ara yers **ujgu alemmas** , yiwet yer yidis **uddaynin** tayed

arjiddisḥp**arəns**miθəfukkənəḍaḥənittuṭaḥḍiθləm̃masθ llaḥaiwakkenəḍbbḥən
yer yidis n **wagens** mi t-fukken ad yzen ittṭaṭ di tlemmast n lqaəa iwakken ad bbyen

ḍərs**tigəzḍa**aḥajəḥararssən**jəzgan**niəḥnidfiwnənḍiθləm̃masθ
deg-s **tigəjda** yef way deg ara rsen **yejga**-nni ad ten-id-eiwnen di tlemmast

aḍḥəḍmənamθuzruṭssnaθ llaṣṭsiwəzlaninθinatləm̃masθtsaḥəzfantaḍrəḥḍənimir
ad xedmen am tejrut, snat n lleryuf d tiwezzlanin tinna n tlemmast d tayezzfant ad refden imir

izgaqarənasiḥgaiqərnijən**azgualəm̃mas**aḍzwirənqṯəḍəguḥgunni
ijga qqaren-as ijga iqərnien **ajgu alemmas** ad zwiren qbel deg ujgu nni

aləm̃masaḍrnunwiḍaḥləṣṭjufimiraḍvḍun**θassara** qḥarənastassariwinatəsiḥunam
alem̃mas, ad rnun widak n leryuf ad bdun **tassara** qqaren-as tasariwin aṭas n yiyunam

aḥənsrusujənsəguḥgunni**aləm̃mas**alamaḍlhidmiθənkfanaḍvdun**aḥanim**
ad ten-srusuyen seg ujgu nni alem̃mas alama d lhid, mi ten-kfan ad bdun **ayanim**

sufəlləinəsəḍḍəwarənilezwiiθassaranniaḥrnuniwəḥanimnnijiwənjiwən
s ufella ines ad ddewwiren ilezwi i tassara-nni ad rnun i uyanim yiwen yiwen

akkənialamakfanakkssqəfniimirasərnun**aḥals**sufəllajnəsḍiḥənəḍsərsən
akkenni alama kfan akk ssqef-nni imir ad as-rnun **akal** s ufella ines diyen ad sersen

aqərmuḍaḥaḥalnniwaθinəṣniθwafuḍəmandakənaramliləniqərmuḍənni
aqərmud yef wakal-nni wa tinnegnit wa yef wudem, anda akken ara mlilen iqərmuden-nni

nniṣḥpuzgualəm̃masaḍsərsəniqərmuḍənaḥudəmmaḍaḥəlandakənllant

nnig n ujgu alemmas ad sersen iqermuden yef wudem. Ma dixel anda akken llant

θægʒðan̄nifarqənt**agəns**ak̄kəð**uddajnin**ad̄xəðmənðəgagəns̄n̄ia**adəkkan** sīt̄tərf
tgejda-nni ferqent **agens** akked **uddaynin** ad xedmen deg wagens nni **adekkan** si t̄tərf

almiðt̄tərfsrusujənfəllasi**xufan**andadzamaʔənirðəntimzin...swad̄dansən
armi d t̄tərf srusuyen fell-as ikufan anda jjamaʔen irden, timzin... s wadda nsen

ðtiḡwaθinandaif̄sadzaniðuzanθivuqalin f̄sarandəʔsakk̄laḡwalbərʒðəθ
d **tikwatin** anda i ttaḡan iðujan, tibuqalin ttaran deg-s akk laḡwal, yer sdat

təkwaθin ad̄bʒən lkanun ðatituf aməʔtuḡ ad̄ʃaʃlən dəgs θiməs səḡmujən
n tekwatin ad yzen lkanun d aṭituc amec̄tuḡ, ad ceelen deg-s times seḡmuyen

səp̄pajənðəʔs f̄saranasinjənppaxalvnuntswaxalðrrməðimərav̄iʷən
sewwayen deg-s ttarran-as inyen n wakal bnan-t s wakal d rrmel d imrab̄eiwen

ad̄srusunfəllasmarasəp̄pajənθəlləθsəksut̄sp̄paxalθavaqiθ...imiraðvnun
ad srusun fell-as mi ara sewwayen tella tseksut n wakal tabaqit...imir ad bnun

addajninilmalaθsəqfəndəxəltzəq̄qasubanim̄n̄iʔsats̄ili**θəkannaswada**
addaynin i lmal ad t-seqfen dixel n tzeqqa s uyanim nnig-s ad tili **takanna** ; s-wadda

ðlmal̄sufəllad̄zammaʔəndəʔsnəʒganəndəʔsImiraddajnin̄n̄iasxəðmən
d lmal; s ufella jjamaʔen deg-s ney ganen deg-s. Imir addaynin-nni ad as-xedmen

akkavlad̄winarwinaθ̄iddzənaθ̄iddzəniwak̄kənaðjəx̄fəmmliḡdəgaḡal
akk ablað win yer win ad t-teddzen, ad t-teddzen i wakken ad yekcem mliḡ deg wakal ;

ansakkən juwal uddajnin ad̄xəddmən **θaʔrusθ** s̄ddaws **ðləmðawəð** anda iθəʔsən
ansi akken yuḡal uddaynin ad xedmen **taərust** s-ddaw-as d **lmedwed** anda i tetten

lmalθaʔrusθnni f̄salinθisarθəkan̄namaðlmal̄n̄isəntanasən**θagəsθ**ilqəʃa
lmal, taərust-nni ttalin yis yer tkanna, ma d lmal nni sentan-asen **tagest** di lqəʃa

iwak̄kənaðt̄səq̄qnənar̄bursak̄kəð**lərvuʔ**bərʒðəθt̄p̄purθuðdajnin
i wakken ad tteqqnen yur-s akked **lerbug**. ʔer sdat n tewwurt n uddaynin

ad̄xəddmən**θiməðziriθ**andasiriðənməddənðəffirteḡpurθxəddmən**θasəbbalt**ma
ad xedmen **timeḡḡirit** anda i ssiriden medden deffir n tewwurt xedmen **tasebbalt**, ma

ðivərravənnunləʔwarxəddmənθaḡpurθ**pəsqiʃ**θaḡpurθpəqwir**azniq**
di berra bennun leʃwar xedmen tawwurt n **usqiʃ** , tawwurt n uqwir, azniq

atidskəflənaθəʒənimirasəranav̄lðd̄waḡalmatsiwwuran̄n̄i f̄saranasənt
ad t-id skeflen, ad t-yzen imir ad as-rren ablað d wakal ma d tiwwura-nni ttaran-asent

draʃswəsxərijəʔswaxəðmxəddmən**asθaʃkumt**atid̄rəf̄ðəðatəʔarsəð
drae ; s usyar i yettwaxdem,xedmen-as **tacekkumt** ad t-id-trefdeð ad t-tsersəð

ḫərtənʃirθ n̄ni]
yer tencirt-nni.

Ammud 03

Tayiwant : Tizi Raced

Taddart : Icerɛiwen

Isem : Lagab Ḥamid

Leɛmer-is : 64 n yiseggasen

[Lqafadssahp̄p̄əḫḫammaravnunaθzixaxḫamxəddəmentswaxalakkəḏwəzru
Lqaɛa d ṣṣah n uxxam mi ara bnun at-zik axxam xeddmən-t s **wakal** akked **uḏru**

Θikwalmivḫanaḏsəmlilənsinlahjudʃsaranas **avud̄iḏi**wakkənaḏmlilənlahjudʃ n̄ni

Tikkwal mi byan ad semlilen sin lehyud ttaran-as **abudid** i wakken ad mlilen, lehyud nni

Vnantəswəvlaḍḍwakalmisulinaxxamifəsawəṇtsaranas**awanim**̣tsaranasaxal
bnaŋ-ten s ublaḍ d wakal mi sulin axxam yef usawen ttarran-as ayanim, ttarran-as akal

Iwɛaniṃñniaðsərsən**lqərmuðnləqvajəla**ðsərsənsinθinnəgniθwajəðɛərəsən
i uyanim-nni ad sersən **lqermud n Leqbayel** ; ad sersən sin tinnegnit wayeð gar-asen

afudəmmijəvnəakkwəxxaṃñniaðxəddmən**addajnin**axxamjəvdaafsin
yef wudem, mi yebna akk uxxam-nni ad xedmen **addaynin**, axxam yebda yef sin

gidisanwiṇñajulinijəməðanənwiṇñaisubənilmalθawwurθxəddmənəs**θazulixθ**
n yidisan winna yulin i yimdanen winna isuben i lmal, tawwurt xeddmən-as **tazulixt**

siridəndərs**ixufan**̣tswaxədmənsəwaxallə**mðawəð**xədməntənflaḥsavtəhri
ssiriden deg-s, **ikufan** ttwaxdmən s wakal **lemdawed** xedmen-ten əla ḥsab n tehri

pəxxaṃñniguḍdajniṇ**tsakaṇña**̣llantθiðjəṣfənθappurθ̣llantθiðurnəṣfara
n uxxam nnig uddaynin d **takanna** llant tid yesəan tawwurt llant tid ur nesəi ara

xəddmənəsənt**θirəkavins**waxalakkəðwəzru**θikwaθini**ðdəɛ̣tsaranləqsuḍnzziθ
xeddmən-asent **tirkabin** s wakal akked uzru, tikwatin ideg ttarran leqşuḍ n zzi

llanwiðixəddməṇjiwənudəkkansrusujənḍduzanfəllasθəllaθəzrụf̣ṣif̣əttidən
llan wid i xeddmən yiwen n **udekkan** srusuyen dduzan fell-as . Tella **tejgut n yicəttiden**

Ikufanṣfənaməxaraḍf̣ṣəmiriðiṛðənθiməzin...jəṣf̣aṣinituṭạf̣jiwənsufəllawajəð
Ikufan sən amek ara d-tettesmirið irden timzin...yesə sin ịṭtuṭac̣ yiwen s ufella wayeð

swaddamijəffuraḍsmirəðsufəllamijəvdạjətsənqasaḍsmirəðswaddaṣfən
s wadda mi yeččur ad d-tesmireð s ufella mi yebda yettenqas ad d-tesmireð s wadda, sən

ðawən**asənduq**dḍzamạf̣ənðərsajəṇjəṣf̣anazal]
daḥən **aşenduq** jjamaəen deg-s ayen yesəan azal.

Ammud 04

Tayiwant : Meqlee

Taddart : Agni n Wæfirt

Isem : Belqayed Jeğgiga

Leemer-is :78 n yiseggasen

[wigiaθentətswalimnətsrufuθsθumliltθixwaθinnixəðdməntswaxal
Wigi ad ten-tettwalim nettruccu-ten s **tumlilt**, **tikwatin**-nni xeddmən-tent s wakal

atfərxədaθidsəlxədaḱkatəmziddaxəlihən **tsaxana**θəxəðdmənsnəffirθagi
ad t-teerkeḱ ad t-id-tselyeḱ akk ad temziḱ,daxel ihin d **takanna** texdem s nncir, tagi d

tsigəzdiθiθigi **tsas**sariwinwagi **ḱaxanim**θaḱsariwinjətsatafəḱaxanim llanθlaθajəzga

tigejdit, tigi d **tassariwin** wagi d **ayanim** ; d tasariwin yettattaf-d ayanim. Llan tlata **yijga**

ijəsƿawəxxamwintlēm̄masθak̄kəðwið ƿlarjufləŋraχaməq̄qranðwið ƿəɾjaɟ
i yesəa ux̄xam win n tlemmast akked wid n leryuf , ameqqran d wid n leryaf

iθənjəp̄pinalēm̄masjəttəfalmiðlhədisðajənɤəfθəχwaθinn̄ni **ðaðkkan**
i ten-yuwin, alemmas-nni yettəf armi d lehdd-is dayen ; yef **tekwatin** nni d **adekkan**

ðaxəlteχwaθinn̄ni nəsrusujisəɤarənd̄duzanmaðaðkkan̄niat̄səsarsəð ðəɤs
daxel tekwatan-nni nesrusuy isyaren, dduzan ; ma d adekkan-nni ad tsarsəð deg-s

lədzfunθarvu**lɑqsud̄ nzzit** **aəduq**nəz̄zamaɟiθəndjaraɟlawiχufanagizix
ləgfun, tarbut, **lɑqsud̄ n zzit**, **asenduq** nejjamaɤ tiqendyar, əlaw. **Ikufan**-agi zik

tsatt̄jarənd̄irðənts̄imzint̄sazarθθagi **tsigəz̄ðiθ** **ifətiðənlkanuna**θzixzəgan
ttaččaren d irden, d timzin, d tazart ; tagi d **tigejdit n yicettiden** , **lkanun** at zik zegan

ƿəɟlənθiməsðagizəðɤənl̄sivaððihind̄lmal**θiχwaθin**θətsənðəɤslmal**θaχanna**n̄ni
ceelen times, dagi zedyen leibad dihin d lmal, **tikwatin** tetten deg-s lmal, **takanna** nni

θarəs af **uzgu addajnin** ƿlmaləðzəgrənizgaasrnunsufəllaθin̄firin
ad ters yef **ujgu**, **addaynin** n lmal ad zegren ijga ad as-rnun s ufella tincirin

adffəɤtkan̄naat̄sjəm̄fəðajənfəssusənθip̄purappəsɤarsufusiθəntxəððmən̄st̄t̄zur
ad d-teffey tkanna ad tejeməəd ayen fessusen . tiwwura n usyar s ufus i tent-xeddm̄en s t̄t̄jur

adaw̄wint̄t̄zuraθəntxəððmən̄ts̄in̄firin̄ts̄aranasənt̄**dra**ɟswajəsarajəts̄aɤləqara
ad d-awin t̄t̄jur ad tent-xeddm̄en d tincirin ttarran-asent **draɤ** s-ways ara yeyleq ara

jəfθah̄θaɤp̄purθθəs̄aɤkəssar**arzul r̄zəl təppurθ** ƿlanwiðpuzal ƿlanwið
yefteɟ, tawwurt tesəa i ukessar rrjul, **rrjul n tewwurt** ƿlan wid n wuzal ƿlan wid

pəsɤərθagi **tsazulixθ**ðəguddajninθəlla**lqən̄tra**z̄ðəθtəχwaθinandaθətsən̄lmal
n usyar, tagi d **tazulixt** . Deg uddaynin tella **lqən̄tra** sdat tekwatan anda tetten lmal

tsəq̄qnən̄ɤurslmalaməq̄qranθhəkəml**əmdawəð**baɟurdsəɤləjən̄aralquθɤər
ttaqqnen ɣur-s lmal ameqqran tɤhkem **lemdawed** bac ur d-sseylayen ara lqut yer

ləɤvəɾn̄ilqən̄traθəqəntarwigitətt̄fiθənakk̄n̄igtəppurθθəllaθənj̄firθqarənas
leyba- nni, lqən̄tra teqen̄tar wigi tettef-iten akk, nnig n twwurt, tella tencirt qqaren-as

amnar ufellaAχufijəs̄aθəðim̄θsufəlla θajəðswad̄dazixnəts̄araaməgruɟ
amnar n ufella. Akufi yesəa tadimt s ufella, tayeɟ s wadda zik nettarra amegruc

jəts̄ən̄kələdsəgitūtt̄aɟagi**θigəz̄da**θəs̄asəts̄aθlaθasjaθlaθasjamkul**θigəz̄ðiθ**
yettenyal-d seg yītūtt̄ac-agi, **tigejdit** tesəa setta ; tlata sya tlata sya mkul **tigejdit**

θəttə**fəzgu**gərtəkwatin̄n̄ijəllātt̄aqaɤr̄ranθasiltvnantakkən̄at̄sarəðlhədz̄a

tet̃tef **ajgu**, ger tekwatan-nni yella t̃taq rran tasilt bnant akken ad terred l̃haḡa

arđinatəfrədurjəzrihədññiṣtəkwats̃ññixəđđmənəsətittuf̃ t̃sarandərs

yər din ad t-tefred̃ ur yezri hedd, nnig n tekwat-nni xeddm̃en-as aṭitt̃uc ttarran deg-s

z̃zalamit̃ llañt̃t̃wiqanurffixənaraarvərra t̃sad̃zan

zzalamit̃, llañ t̃t̃wiqan ur ffiyen ara yər berra ttagḡan

đərs̃ləhwaθəđz̃**θiɣimiθ**s̃ddawixufanagis̃aniṣəw̃w̃zənsufəllaiwakkənəđt̃s̃iəliqən

deg-s leḡwayeḡ, **tiyimit** s ddaw yikufan-agi s̃ən iəewwzen s ufella i wakken ad tteelliqen

đərs̃id̃əll̃aṣ̃enlukanađasəntkksəđadjərrəz]

yur-s idelləen, lukan ad asen-ten-tekkseđ ad yerrez.

Ammud 05

Tayiwant : Meql̃e

Taddart : At-Xir

Isem : Tiyrin H̃emmu

Leem̃er-is : 52 n yiseggasen

[mara vnun aṣṣam t̃sawind **avlađ** s̃əḡ đurar imir ađvnun jis akkəđwaxal ađvnun
mi ara bnun axxam ttawin-d ablađ seg yidurar imir ad bnun yis-s akked **wakkal** ad bnun

akkən alama jəp̃p̃əđ aṣsqəf mi p̃p̃əđən aṣsqəf **izga** t̃sawintəñid đ t̃zur θiđ
akken alama yuwəđ yər ssqef .Mi yuwəđ yər ssqef ,**ijga** ttawin-ten-id d t̃t̃jur tid

iđzahd̃ən ,**lqərmuđ**agi p̃p̃axal ma đ**axanim** mi θəssan đissqəf rəññunas axal iwakkən
iḡehden, **lqərmud**-agi n wakal, ma d **ayanim** mi t-ssan di ssqef reññun-as akal i wakken

ađjətt̃əf lqərmuđnñiujəts̃j̃j̃əgarasufəllaub̃animnñiđaxəlagis̃əlxəntidswaxal
ad yet̃tef lqərmud-nni ur ittecceg ara s ufella uyanim-nni d̃axel-agi selyen-t s wakal

sufusumbađ t̃sawinds̃ənsal̃ t̃sawindil̃x̃iṣsəx̃əđaməntamupansu t̃səz̃əjirəñjis
s ufus umbaəd ttawin-d ssensal̃ ttawin-d il̃yi sexdamen-t am upansu t̃t̃jeyyiren yis-s,

wagiđaz̃gualəmm̃as̃θagiđ**sanja**θagi **tsiggəz̃đ**aurt̃sənəsawəđaraarlq̃aṣabaf
wagi d ajgu alemmas tagi d **sanya**, tigi d **tigejda** ur tt-nessawađ ara yər lq̃aəa bac

urixədəmara ddiq jəlla **uddajnin** tsaddzan dərs tajuga asardun sufəlla **tsaxanna** jəlla
ur ixeddem ara ddiq, yella **uddaynin** ttağgan deg-s tayuga, aserdun s ufella d **takanna** yella

win jəgəganənsufəllasθakuzintədagijəll**alkanun**wagið**axaƣfal** tsəfəliqəndəgs
win yegganen, sufella d takuzint dagi yella **lkanun**, wagi d **akacfal** ttəelliqen yur-s

iɬlawənɬsəxumuntənafuxbarθaɸpurθxədməntssusxərðandzarniɬnəðzrənsθxəlzimθ
iɬlawen, ttɣummun-ten yef uyəbbar, tawwurt xeddmən-tt s usyar d anğar i tt-neğğren s

sθxəlzimθakkəðifasənsənəjəllawəxxamandaθətsiliθwafultnəθətsnətsəximinnəgəgan
tgelzimt akked yifassen-nən ; yella uxxam anda tettili twacult netett, nettyimi, neggan

dəgsθəllajiwəθtəxxamθulafwinjəgəganəndəgsð**tsaxamθnɸɸaj**nəð**tsaxamθ**
deg-s tella yiwet n texxamt ulac win yegganen deg-s d **taxxamt n ɸɸay** ney d **taxxamt**

nɸɸəzəqðagiillan**iɸəbula nzziθ**dəgiððisagi llan**ixufan**girðənðtsimzin
n ɸɸəzq dagi i llan yicbula n zzit deg yidis-agi llan **yikufan** n yirden d temzin

iɸəvaθlijənsɬanθanɸirθ ɬswatɬən **sɬhiɰavi**wakkənufɬənquqələnaraħaɣaaməraj
icbayliyen sean tancirt ttwatɬfen s **ɬhiɰab** i wakken ur ttenququɬen ara ; ħaca amɸay

ɸɸəxxamarasjəkkəsənlhiɰavnniiwakkənadjəddəmajənaraɰəttɰlwaful
n uxxam ara yekksen ɬhiɰab-nni iwakken ad d-yeddem ayen ara yečč lwacul,

ðiθləmmasθtənɸirθnnitəlləθəɸpurθaɬsɰəlliadjəddəməxərθəxxamθnɸɸaj
di tlemmast n tencirt-nni tella tewwurt ad tt-yelli ad d-yeddem. Gar texxamt n ɸɸay ney

nɸɸəzqakəkəð ɬsinandaɬsəximinnlwafulθəlləθəɸpurθwagið**səllum**swajəsinaɬtsalixər
n ɸɸzq akked tin anda yettyima lwacul tella tewwurt, wagi d **sellum** s-wayses i nettali yer

θəkannaθəlləðaxən**θədwiqθ**ðatitufjəllaaɸɸiftəɸpurθtəxxaməθnɸɸaj
tkanna tella dayən **tədwiqt** d aɰituc yella ɸɸɸ n tewwurt n texxament n ɸɸay

srusujəndəgs**ɬməsəvaħi**θafaθxərðəffirɬhiðandaiθəlləθədwiqθjəllauməkan
srusuyen deg-s **ɬməɰbaħ** i tafat yer deffir ɬhið anda i tella tədwiqt yella umkan

andaiɬsaddzanləħwaltfəlahθəamkanixumurjətsəzinaraðəg**agənsuzwaɰ**
anda i ttağgan ləħwal n tfellaħt d amkan iyumm ur yettjin ara deg **agens**, **uzway**

xəddməntθisɸqum**θumlilt**]
xeddmənt yis-s ɸɸqum, **tumlilt** .

Ammud 06

Tayiwant : Meqlee

Taddart : Tawrirt Σden

Isem : Arugab Faḍma

Leemer-is : 72 n yiseggasen

[Ziḡaxxamvnunt**suvla**ḍakkēḍ**wax**alamaḍlsasamaḍlahjudṭsədzəntstəvjami
Zik axxam bennun-t s **ublaḍ** akked **wakal** ama d llsas ama d leḥyuḍ ttedzen-t s tṭabya mi

jəffukḍiḥmiakḥənaraḥfəlmənaḍasəddzənḥiṭṭuraṭṭaqaḍddzən**addajnin**ilmal
ifukk diḡ, mi akken ara t-ellmen ad ḡḡen tiwwura, tṭaq ad ḡḡen **addaynin** i lmal

aḥwəsmənsufəllaaswəsmən**lkanuniḍəkkanən**xəddmən**ḥiḡwaḥ**inamnəkkni
ad t-wesmen s ufella ad as-wesmen **lkanun**, **idekkanen** xeddmən **tikwatin** am nekkni

ḥuralbifimijəkfaḍajəna**ḥərfəna**ḍxəḍḍiməntəsqiḥimiraḍnəzməfənləḥvəvnsən
tura libifi, mi yekfa dayen ad **t-cerrfen** ad xedmen tasqif ad nnejmaəen leḥbab-nsen

ṭsəmfəwanən ziḡ adawwin **izga** anda jəbṭəḍ jərna məqḡriḥ ssqəfṭni **suxanim**
tteməəwanen zik ad d-awin **ijga** anda yebəed yerna meqqrit, ssqef- nni s **uyanim** ;

aḡanimṭnnilarjuf urkəlaḥənsəlxənsəwaxalasxəḍḍiməniṭəwzənpəsəḥ
ayanim-nni leryuf irkel ad ten-selyen s wakal ad as-xedmen iəewwzen n usyar

ḥassariwinḍiṭsəlninidqəlfənwinjəsṭanalvaadjawwiḍəḡləxlaaḥəntnəḍzrən
tassariwin d tiəlnin i d-qeləen win yesəan alba ad d-yawi deg lexla ad tent-nəḡren

aḥəntṭfənəḥ**wəzgu**adsrusujənəḥnimziḡnəṭsruḥṭss**jirən**lahjudakkəḍlqəfa
Ad tent-tṭfen yer ujgu ad srusuyen ayanim, zik nettruccu-t s yires leḥyuḍ akked lqəəa.

Ssqəḍḍivərraasxəḍḍimənaḡaniməḥəzḍənərgəzənsiləzwiimirasəraḥaxalakkəḍ

Ssqef di berra ad as-xedmen ayanim ad t-zden yirgazen s yilezwi imir ad as-rren akal
 akkæð **uqærrmuð**i wakken ad jettæfuqærmud nniðaxelasðelluniræs n ninællan wið
 akked **uqermud** i wakken ad yettæf uqermud-nni daxel ad as-ðellun ires-nni ney llan wið
 idjætææn **θumliltiræs** nniæθidnawwisi læxlaaθænsælxæsaθænhhukwasufus
 i d-yettayen **tumlilt**, **ires**-nni ad -tid-nawi si lexla ad t-nselxes ad t-nhukk wa s ufus
 wa simæslah, **θaxanna** xæððmænas θappurθ mkul jiwæn amæx jæssawæð snæffir næs
 wa s yimeşlah, **takanna** xeddmæn-as tawwurt mkul yiwen amek yessawæð s nncir ney

suxanim tsarant akk θlawin jfan nsent, wallah ar dnæslæx **θiwærkæθ** ar sugrið iwakkæn
 s uyanim ttarrant akk tlawin ccan nsent, ad nesley **tiyeryert** s ugrid i wakken

atsætsiriq, æθæn zzæm kær ðaxæl giræs nni axatær mara dsælæð **θiwærkæθ** θætsæliq
 ad tettiriq ad t-nezzem yer daxel n yires-nni axatær mi ara d-selyen tiyeryert tettfelliq

adnæxððæm imir akk winna, ad næddæm awahnuq idzahdæn ataræð ðaxæl ppaman nni
 ad nedem imir akk winna, ad neddem abehnuq iğehden ad t-terreð daxel n waman-nni

atsætfæð azru alægg°æx imir mri mri atsætsiriq qqarænas **azæmzi** iwakkæn xas næslæn
 ad tetæf azru alewway imir mri mri ? ad tettirriq qqaræn-as **azæmzi** i wakken yas neylen

waman uθætshudara. θaxannan nni θætswaxððæm suxanim llan wið itsixæddmæn
 waman ur yetthuðdu ara . Takanna-nni tettwaxdem s uyanim llan wið i tt-ixeddmæn

snæffir tsalin kurs s **sellum** θaxannajagi unæggænara ðæxs ðærzq inæzamaş ðæxs
 s nncir ttalin yur-s s **sellum** takanna-agi ur neggan ara deg-s d ræzq i nnejjamaæ deg-s

ixufan hæðzvæn addajnin rran θakanna θappurθ tzæqqa tsin pusæx θætsuakal sdraş]
ikufan heğğben addaynin rran takanna tawwurt n tzeqqa d tin n usyar tettuyal s ddreæ.

afraxmaðaməq^orannəqaras**afrax**aməftəhnəqaras**θafrax**t

tawwurt s **afrag**; ma d ameqqran neqqar-as **afrag**, amectuh neqqar-as **tafragt**.

Sqəfbb^oəxamaqɣimnxədəmasisulasnrənujasl**q^oəfl**alsufəlaimirasnarnu**θixmirθ**

Sqef n **uxxam** aqdim nxeddem-as **isulas** n rrenu-as **lqeclal** sufella imir ad as-narnu **tixmirt**

aθənxumjisamajəddamiimirənanu**alsaxalusxubar**nəqarasaxalntfəza

Ad ten-yum-yis ama yeddami, imir ad nuɣal s **akal n usyubar** neqqar-as; **akal n tfezza**.

Ubadadnuɣalarðaxəla**θidnəslaxswaxalaalima**k^oəðfita**hləxvar** aθnarzən

Umbæed ad nuɣal ar daxel, **ad t-id-neslay** s **wakal**, **alim** akked ciɣaɣ n **leybar** ad t-narjen

akənu**jəftsxusar**aimirmiθəquranuɣalarjiwənb**əaxalnəqarasaxaltumzilt**

akken **ur yettyus ara**, imir mi teqqur ad nuɣal ɣer yiwen n wakal neqar-as;akal **ntumjilit**

aθənxufjis

ad tenɣuc-yis.

Axənsnəftsaɣariθ**azraməxtuħ**amaθəɣurθqatɣtsniaθnədəzmijkfajak^o

Agens n ttaččar-it d **azru amectuh** ama teččur tqæett-nni. ad t-neddez mi yekfa akk ad

asnarnu θaki**bb^oəslaxaθnəmzi**amajuxalamsimanagi**bb^oasa]**

as-narnu tagi n **uslay ad t-nemzi** ama yuɣal am siman agi n wassa.

Ammud 08

Tayiwant : Tizi n Tlata

Taddart : Carfa

Isem : Bensæed Faḍma

Laæmer-is : 69 n sna

[Aməḫvənunziḫ**θizəw**aləqvajəl adḫθilənsətt̃slmitraθsəgiðissətt̃sasəgg̃jəð
Amek i benun zik **tizeywa** n leqbayel, ad ktilen setta n lmitrat si lḡiha, setta si lḡiha tayed

nəqaras**θazəqam**θnaflmitraθ aḏsarsənlsasḏ**azro**θixmirθḏ**aḫal** aθvnunak̃kənama
neqqar-as: **tazeqqa** m tnac n lmitrat. Ad sarsen **lsas dazru** tixmirt d **akal**, ad t-bnun akken

jəbb̃°əḏisqəfmaθsəqfənaḏifərfqarənas**θafrəfθ** aḏzəgrənimirən**θasariwinsg̃**
ama yewweḏ i **seqqaf**. Mi ara tseqfen ad i carəf; qaren-as **tacraft**. Ad zegren imiren

tasariwin seg **salasar**wajəḏasarnun**θiffθ**innəq̃qaras**arəw**θiq̃flalinisulasniaḏkumənək̃°
usalasar wayeḏ ad as-arnun **tifectin** neqqar-as **arəy** ney **tigeclalin**, **isulas**-nni ad yumen akk

s**θasariwina**ḏarnun**θifəstina**sarnunimr**θixmirtbb°**ḫalsitarfamaḏtarfb̃b°əḫḫamni
s **tasariwin** ad arnun **tifectin** ad as-arnun imiren tixmit n wakaḷ si ʔarf ama d ʔarf n uxxam nni

imira**θnəsɤubar**asarnaxalujlixsənarənəq̃qarasaḏi**ɤobar**

imir **ad t-nesyubar** ad as-narnu **akal** ur yelixsen ara neqqar-as:**ad iyubar**.

Adnəzuxsar anəfraqa**arəns**ld̃zihaḏ**adajnin** ld̃zihaθajəḏḏ**arəns**anəvnulə**mḏawiḏ**

Ad d-nezzi ukessar ad nefraq **agens**, lḡiha d **adaynin** lḡiha tayed **dagens**, ad nebnu **lemdawid**

ansitətsənləmm̃al maraθkəf̃məḏsax̃xam**θarifθ**nixədmənt̃ssild̃zihanzəlməḏ ld̃ziha

ansi i tetten lemmal. Mi ara t-kecmeḏ s axxam **taerict**-nni xedmen-tt si lḡiha n zelmeḏ, lḡiha

njəfusaḏiqimḏ**arəns**xədmənl**kanun**ḏinaxədmən**abala**ḏarqaqitə**sva**artarf

n yefus ad yeqqim d **agens**, xedmen **lkanun** dina, xedmen **ayalad** d arqaq i **tesga** yer ʔarf n

bb°axxamgarəndərsazəfta manuʔalsaslaʔadnədəmtaxurtbb°axalakəð
 uxxam ggaren-d deg-s azəfta. Mi ara d-nuyal s aslay ad d-neddem takurt n wakal akked
 walimaθnəslaxsalamajəswajak°walimni ədjuʔalðalgg°ar akənaədjishiliwslax imir
 walim ad ten-neslaxs alama yeswa akk walim-nni ad yuyal d aleggay akken ad yishil i uslay,
 miθqurθina asnarnuθarqaqθaθənrufswamanamajəxləð imirasθənsəgri
 imir mi teqqur tin-a ad as-narnu tarqaqt ad ten-ruc s waman ama yexləð imir ad as-ten-segri
 iθaxurθni bb°alimak kənaədjəfvaħ antəfðakənʔitaħbb°χaltumziltak k°əðʔitaħ
 i takurt-nni n walim akken ad yecbaħ. Ad neftəf dayen ciṭaħ n wakal ntumliltakked ciṭaħ
 ləvərazərzawaθnəsəfsiaθnəxləð imiranətəfθafətitanħuk akk°jislhidni
 n leybarəzegzaw ad t-nesfsi ad t-nexləð, imir ad d-neftəf tactiṭ ad nħuk akk-yis lhid-nni
 alamajəmzaq imirən mijəkawanəslaxsθumzilt anarnuadnawiθimzasəgg°asif
 alama yemlaq imiren mi yekkaw ad neslaxs tumlilt ad narnu ad nawi timejja seg wasif
 nəqarasθimzanəʔəlgut sakəndðəgg°asifsanari hazidəθ atənʔidʔsamqunt
 neqqar-asent timejja nay felgutt-akend deg wasif sən ariħa ziddet, ad ten-cid d tamqunt
 miʔsənʔaratʔslaxsdiθməzani anəkaθjislhida k kəðsqəfakkən alamaivəgəðəd
 mi tt-ngar ad telax-s di tmejja-nni, ad nekkat-yislhid akked sqef akken alama ibegəd-d
 ðafəvħanimirənaθnəðʔəltəjamnaʔarvajamaədjəkaw
 d acebħan imiren ad t-neğ telteyam nay aṛbaeyam ad yekkaw.
 adnəziimirənsəʔənsasnarnuθixmirθbb°alimamθinanəxðəmilhidmiθəkaw
 ad d-nezi imiren s agents ad as-narnu tixmirtwalim am tin-a i nexdem i lhid; mi tekkaw
 anarnuθinsləvərasnarnuθaħrirθ anətəfimirənəzəmzi mijəmziasnəʔəzlħfa
 ad narnu tin s leybar ad as-narnu taħrirt ad neftəf imiren əzəmzi, mi yəmzi ad as-nəʔəz leħfa;
 lmanajisaəðəmziaəðjaəðəl Adjaflħalnəgaduʔzwiʔəðaxalðazəgg°ar asθidnəðlu
 lmaəna-yis ad yəmzi ad yaedel. Ad yaf lħal nəgə-d uʔwiy; d akald əzeggay ad as-tid-nəðlu
 iwaʔəsniasniwəðəzəmzi amajuʔalajʔsmʔalnəqarasajəʔsawiafəraqθəmrəd
 i wagens-nni ad as-neiwed əzəmzi, ama yuyal ay-ttmceal neqar-as yettawi aṛəraq tzemrəd
 aʔswaliðuðmikəʔəʔə

ad t-waliḍ udem-ik yur-s.

Θarijθθəṭssəqifsθasariwinwhədsəntustṣəxənaraissulas**θasariwin**ḅəzifənsil**hida**

Tæriict t-tt-seqif s **tasariwin** weḥed-sent ur s-tt-gen ara isulas. **Tasariwin** yezifen si **lhid** yer

lhidnrənujasṣitaḥ**tlewḥin**θirqaqin **aθnəslax**daslaḅ uksarḍ**ləmḍawiḍdəkʰan**

lhid nrənu-as ciṭḥ n **tlewḥin** d tirqaqin, **ad t-neslay** daslay kan. Uksar d **lemdawid**,

dekkansufəllasnxədəm**iḡufan** llaniḡufan**vulqrun**llan**θəmdəwɾən**]

sufell-as n xedem **ikufan**; llan **ikufanbuleqrun** llan **dimḍewɾən**.

Ammud 09

Tayiwant : Tt Bubadu

Taddart : AtḂmar

Isem : Belqesam Faḍma

Laḡmer-is : 80 n sna

adənɤizðakənt**tumzilt** aʈsnədəzatsnsifaʈsnəʔaʈsəlaɤs miðazəkkanizvah
ad-d-nyiz dayen **tumlilt** ad-tt-nedez, ad-tt-nsif , ad-tt-neg ad telaxs, mi d azekka-ni şebah
asniwəðavəgʷəd umbadadnəkəsjiwənləhʃif nəq̣qarasfəlggu isaazdʒiz
ad-as-nəiwed abeggeð umbæed ad d-nekes yiwen n leħcicneqqar-as felgu; isəa azeğig
jəʈsraħðazidan ansəhluli**θumzilt**ni aθidnvəgəðimirən aθənroʃjisakkən
i ttraħ d azidan. Ad nesehluli **tumlilt**-nni, ad t-id-nbeggeð imiren, ad tenruc-yis akken
aðjəʃvahaʈəgaraadnawia**ɣal**avarɣannəʈsɤiziθidsilxlaaθənsifadnawəd
ad yecbah, ar tagara ad d-nawi **akal** abarkan; n-tt-yizit-id si lexla ad-ten-sif . ad nawəd
saɤxamanəmziji**sibulaððihnaʃin**adajninatsilinðəʊsləm̃mal **ləmðawið**aðəttʃən
s axxam ad **nemzi**-yisi**yulad**, **tiħnacin**. **Adaynin** tt-ilin deg-s lemmal, **lemdawid** ad ččen
sɤsənsufəll**astsariʃ**θnxədmitss**uʊ**animakkəd**wəɣaliɣufan**llanwikanxdmən
seg-sen, sufell-as **d taerict**; nxedem-itt s **uʊ**animakked **wakal**, **ikufan** llan wikan i xedmen
wħədsənllanwkaninətdən nəqarasən**ikufanvulqronθazəqqa**θsaðakən**θarfita**
weħedsen llan wikan i neʈden neqqar-asen**ikufan bulqrun**. **Tazeqqatesə** dayen **tarefit**; ad
nəxðəm**θigusa**ilhida nəzdəfəllas**axanim**imir**aʈsnəslaxs**θəxmirθaʈsnaʔqəm
nəxdem **tigusa** i lħið ad nezd fell-as**ayanim** imiren **ad-tt-neslay** s texmirt ad-tt-naʔqəm,
nəʈsəgðəsθiva**qθinnarqəm** jəʈsililkanunditar**ftəsgabb**°əɤxam
netteg deg-s **tibaqyin n arqəm**. Yettili l kanun di ʈarf n **tesga** n uxxam.
θaqaʈsntsujas**azro**aməʃtoħumbadasnarnu**θixmir**θaʈsnədəzimirənasnarnu
Taqaəet n tt-su-as **azru** d amecʈuħ ubæed ad-as-narnu **tixmirt**, ad tt-nedez, imiren as-narnu
θahrirθniθisnaθanuɤalðakənsaɤalniavarɣana**θidnəmziji**salamajubalðaləgg°aɤ
taħrirt-nni tis-nat ad nuɣal, dayen s akal-nni abarkan **ad t-id-nemzi**-is alama yuɣal d aleggay
amlħenkImirənanuħadnəkəsləhʃifnəq̣qarasahuku aθidnəkəssiləxlaanhukk°
am lħenk. imiren ad nuħ ad d-nekes leħcic neqqar-as aħuku; ad t-id-nekes s ilexla ad nħuk
akkjisaɤxam alama**jəʈsməʃvariqasnarnu**ʃitaħnziθarθagaraakkənaðiʈsmʃal
akk yis axxam alama a y-tt-mecbariq ad as-narnu ciʈaħ n zit ar tagara akken ad itt-mecəul
akkuxxamni]

akk uxxam-nni.

Ammud 10

Tayiwant : At Bubadu

Taddart : At Welhağ

Isem : Buraba Faɣima

Laɛmer-is : 76 n sna

[Θazəq̄q̄anziχθəvnadsusɤarak̄kəðwaxal adɤəzmənθlaθajsulasb̄b°slənīd̄zəhdən
Tazeqqa n zik tebna-d s **uɤru** akked wakal. Ad d-gezmen tlata i sulas u uslen iğehden

aθnəɤənaðarnunθasariwin aðqəðɤənimirθazmurθadksənsəɤsθifftinasarnunirɤ
at-negen ad arnun **tasariwin** ad qedɤen imir tazmurt ad d-ksen seg-s tifctin ad as-arnun iriɤ; d

tsiq̄lalint̄sim̄ftahaðɤumənjis**θasariwin**n̄n̄mim̄ɤumənakkəðxəltənθixmiɤθað

adawina**aw**animaθəzðənsufəllat**rusa**n̄ni mijəzdaʊanimm̄niimirasnəmsəl
iyil ad d-awin **ayanim** ad t-zdən sufell-a n **tgussa-nni**, mi yezda uyanim-nni imir

aχalsufəlla n̄tsəgðəgsθivaqjinb̄b°aχal

ad-as-nemsel akal sufell-a. N-tt-egg deg-s tibaqyin n waka.

adnawiimiranəsluʊsəzðaxəlxəltən**θixmirθ**asarnun**alima**ðʊmənakkivladənn̄ni

ad d-nawi imir anesluʊ s zdaxel, xeltən **tixmirt** ad-as-arnun **alim**, ad yumen akk ibladən-nni

mafra miðasmijəq̄qurasxəðmən**aχala**fəvhanəqaras**θumzilta**ðθuʊallhid̄

mafra. Mi d ass-mi yeqqur ad-as-xedmen **akal** d acebhan neqqar-as **tumjilt**. Ad yuyal lhið d

aʃəvhanamzunðəld̄zir**θabb°urθbb°əxxam**θharθinudajninardaxəli:ggəlanakk̄ð

acebhan amzun d l̄gir. **Tawwurt** n **uxxam** θar tin n udaynin yer dixel. Ieggəlen akked

əlm̄malxətf̄mənsɣiwəθtbb°urθ]

lemmal kečmen seg yiwet n tewwurt.

Ammud 11

Tayiwant : Iwaɖiyen

Taddart : At Abedlekrim

Isem : /

Laemer-is :/

[Aməχvənunziχ**θazəq̄qa**adʊizənaxalaθənʔamuraθroʃənsɰamanamajəvzəʔ

Amek i benun zik **tazeqqa**, ad d-yizen akal ad-t-gen d aemur ad t-rucen s waman ama yebzeg

addmənsnatt**lewħina**ðʔənjiwəθsjaθajəðat̄sidqavəlaθəntt̄ʃarənʔaxalað

ad dedmen snat n **tlewħin** ad-ggen yiwet s-ya tayed ad tt-id-qabel ad-t-ččaren d akal ad

xəðmənuðurb̄b°aχalwajəddazroakkənalamajəbb°əðarsqəfimirəθsəqfəns

xedmen udur n **wakal** wayed d **azru**, akken alama yewwed yer sqef. Imir ad-t-seqfen s

θmiwajumbadaθsəlxənsəld̄zir θariʃθətsiliarjiðisajfusmaθχəʃmədsax̄xamsədawas

tmiwayUmbad at-selyen s l̄gir. Taerict t-tt-ili yer yidis ayfus mi ar-t-kecmed s axxam.

ðadajnin̄tsəʔən**ixufans**sufəllandəkk̄kanl̄lanikufannlməʃruχxəðmənamu

Sedaw-as d **adaynin**. Tt-gen **ikufan** sufell-a n dekken; llan ikufan n lmecruk xedmen am

sənduqsufəllandə**kkan**mkuljiwənsuqmuḥiswəhðəslandəwənwiganwəhəðsənθazəq̄aθsaθa
rfiθ

usenduq sufell-a n **dekkan**, mkul yiwen s uqmuc-is weḥdes, llan dayen wigan weḥed-sen.

aṣənsxədməntsuzrəaməftuḥak̄kəðwaxal mijq̄oprasnarnu**axal**

Tazeqqa tesəa taṣefit. Agens xedmen-t s uzru d amec̄tuh akked wakal mi iquṛ ad as-narnu **akal**

aḥriraθnəmzi]

aḥrir ad t-nəmzi.

Ammud 12

Tayiwant: Timizart

Taddart : At garet

Isem : Yehyawī Faḍma

Læmer-is : 60 n sna

[Aḍvizen**lsas**aḍsarsən**θiɣmar**ðivlaðənimq̄ʳanənaθəntzəwʳənɪlqafumbaḥəd

Ad yizen **lesas**, ad sarsen **tiyemmar**; d **iblaḍen** di meqranen, ad tent-zewren i lqaea umbæed

aḍəvnuna**aḍvax**dwaḥalqarənasa**θiɣmar**θzəgḡʳənɪlsas**θiɣmar**n̄nɪsʳantazalgivilð

ad bnun **adyay** akked **wakal**. Qaren-as a **tiymart** zeggiren i **lsas**; tiymar-nni seant azal n yiyil

nəfʳaḍvizen**lsas**ḍaməftəhumbaḥədimiradassərsən**iḍvax**ənimq̄ʳanənumbaḥədimir

d nefṣ. Ad yizen **lsas** d amec̄tḥ, umbæed imir ad as-sarsen **idyayen** d imeqranen. Umbæed

aḍvzen**axala**θəsləxsən Aθrəkðənjargazənaḍvaxalənimiraḍvnuna**aḍvax**dw

imir ad dyizen **akal** ad t-slexsen, ad t-rəkðen yargazen. Ad uyalen imir **ad bnun adyay** d

axalmijəbb̄ʳəḍaləqnadaṛasxədməniqnadriyenuqfʳtəsləntamiḍakbb̄ʳzgu

wakal ama yawweḍ ar **leqnaḍar** ad-as-xedmen iqnaḍriyenuqcuṛ n teslent am widak n **ujggu**

t̄səksəndʒitaḥsərsxədməntḍqnaḍriimirḍiɣasarnunsnaθḍdarəθnusuf

tt-ksend ciṭaḥ seg-s, xedmen-t d aqnaḍri. Imir dayen ad as-arnun snat n ddarat n useuf i

iwqnaḍriniadūbaḷənaḍqaḍdən**θiqufaj** winisfanaḍisqəfslqarmuḍləqvajəlsin

uqnaḍri-nni ad uyalen ad qaeden **tiqucac**. Win isean ad iseqef s **lqarṣmud n leqbayel**; sin

aḥnəsunwisθlaθaaθiddlənjiswinizərməritsqarṣmiḍswinknas winunəzmiraraaḍ

ad t- nesun wis tlata ad t-id-dlen-yis, win izemren i tt-qarṣmid s *winknas*, win ur nezmir ara ad

ixdəmaḍəlas

ixddem **adelas**.

Ḍaxəlxədmənḍḍəkansuḍḅaḅdwaxalumbaḍəḍḍixənaḍxədmən**tiqan**

Daxel xedmen **dekkən**; s **udyay** akked **wakal**. Umbaḍed diyen ad xedmen **tiqan**

asnxədmən**iqnaḍrijən**akkəḍluḥ xədmənθafrosθ ləmdawidiləmmal aḍarnunfiṭuḥaḍ

ad-as-n-xedmen **iqnaḍriyen** akked **lluḥ**. Xedmen **taərust**, **lemdawid** i lemmal, ad arnun cituḥ

xədmən**iwuzaj**jisiθəṭəfθkanatsəṣən ḍəṣs**izəggə**aḍasarnun**θasarasufəll**aakkəḍ

ad xedmen **iwuzaj** yis-i-tetef tekana; tt-gen deg-s **ijegga**, ad-as-arnun **tasara** sufell-a akked

uḅanimimirasarnunaxalsufəlləθsfataqqarənas**θuzruṭs**atsuxaltsaxxamtijidəs

uḅanim, imir ad-as-arnun **akal** sufell-a, tssea ṭaq qaren-as **tujrut** ad t-uḃal d **taxxamt** i yiḍes.

Aṣənsxədmənasfiṭaḥbb°axalakkəḍzvəld**walima**θəkḍənamajubəlamlazūqimira

Agens xedmen-as ciṭaḥ n **wakal** akked **zbel** d **walim** ad t-rekḍen ama yuḃal am lazūq, imir ad

θidsəḷbənjis iwakkənuritsnkararaḍəṣsuxbar

t-id-selyen-yis, i wakken ur i-tt-nekar ara deg-s uyəbar.

Ikufansəḷkənsθəxmirtθazəg°aḅθakkəḍ**walim**midəvnənfiṭuḥamajəḥḍəmaθkəmlən

Ikufan selyen s **texmirt** tazeggayt akked **walim**. Mi debnan ciṭaḥ, mi yəḥḍem ad t-kemlen

akkənamajəkfaimiraḍasxədmənθiḍimas**waxalakkəḍwalim**matṭsiḍimanḥiisfusəg

akken ama yekfa, imir ad as-xedmen tidima s **wakal** akked **walim**, ma d tidima-nni isəu seg

vəḍixədmənasəntiqṣiamnartəbb°urθxədmənasavlaḍaməq°raḥanisaḍu**θazulixθ**

ubardi; xedmen-asent **iqci**. Amenar n tewwurt xedmen-as **ablaḍ** ameqraḥan isaəu **tazulixt**.

miaraθkəṣməḍiwmnarəṭskəṣməḍi**θəbb°urθ**miaraθalidar**wəṣəns**qarənaslaḍva

mi ara t-kecmed i umnar ad t-kecmed di **tewwurt**, mi ara talid ar **wagens** qaren-as **laetba**

umbafedarðaxel **bb°axens** jellalkanunjelladækkansufellasi **xufan**

umbæed ar dixel n **wagens** yella lkanun, yella dekkkan, sufell-as **ikufan**.

srirasuqmənifarfan rimftutahən aθsəlxəns **waxal** ðuðxəxumbafədad

srir ad as-uqmen **icarfan** di meçtutahən ad selyen s **wakal** akked **wedyay**, umbæed, ad

xədmənfitah **bb°axal** izəjnənaχalisfanalimaθsəlxənimir sufellasaθqædən

xedmen citah n **wakal** izeynen; akal isəan **alim**, **ad t-selyen** imir sufell-as ad-t-qæden

asxədməniranðərsigarənazəttə

ad-as-xedmen iran deg-s i-garen azəttə.

jəllaðaxənl**marfa**faðəwθənθi**rusa**ilhidaθəntsadinxəruðxəxəwajədaðxədmən

yella dayen **lmarfa**æ, ad wten **tigusa** i lhid; ad tent-sadin ger **udyay** d wayed, ad xedmen

rəvfat**rusa**aðzdənsufellaa**xanim**susə**xwən**θəlaðaxənl**əxwats**ʃxəlntəqənətsaur

reβəa n **tgusa**, ad zden sufell-a **ayanim** s **useywen**. Tella dayen **tekwat** cyel n **taq** netta ur

jəfəxaratʃəgənamanði**θsəbalt** ʃsəgənziθdi**θdəvriθ**]

yefiy ara. Tt-gen amandi **tsebalt**, tt-gen zit **di tdebrit**.

Ammud 13

Tayiwant : Timizar

Taddart : At seïd

Isem : Tubæac Feṭuma

Laæmer-is : 80 n sna

[Zixvənun **axxam** aḍvizenlsasimiraḍvnun **aḍvax** d **waxal** akkən mijəbb°əḍvər
 Zik benun **axxam**, ad yizen **lsas** imi ad bnun **adyay** akked **wakal**. Akken mi yewweḍ yer
sqəfa ḍxəḍməni **izgga** aḍarnun **θasar** aimirasnəxdəmlqarṃuḍləqvajəlumbaḥədimirad
seqef, ad xedmen **ijeggga** ad arnun **tasara**, imir ad as-nexdem lqarṃud n leqbayel. Umbæed
 nuḥalḥarḍaxəlanəxdəma **arəns** atnəṭṭarḍaxalatənqafḍirkəlimiraθnəḍəzas
 imir ad d-nuṣal yer daxel, ad nexdem **agens** ad t-neḥar d **akal** ad t-neqeed irkeli, imir
 nəθimarvəṭṭsarqaqθimirasḍəntṣawadswalimakḥəḍwaxal
 ad t-nedez ad as-neg timarḥəḍt; d tarqaqt imir ad as-d-netteawad s **walim** akked **wakal**
 asnarnuahsamḍarqaqnəsgrajasθidakḥənadivanjəzjən
 ad as-narnu **aḥsam** d arqaq, negray-as-t-id akken ad d-iban yezyen.
θazəqqa θəsfaḍaxəl **adajnin** sufəllastṣakanḥaaḍasuqmən lmadarjaθaḍasarnun
Tazeqqa tesəa daxel **adaynin** sufell-as d takana; ad-as-uqmen **lmadaryat** ad as-arnun
 aḥavronimiradasnəḍə **axanim** sriḥzwarqaq θəsfaḍiḥ **ixufan** n xəḍəmiθənswalimlakə
acabrun imir ad-as-nezd **ayanim** s iṣezwi d arqaq, tesəa dayen **ikufan**; n xedmiten s walim
ḍwaxala θənsəlḥujs **waxala** maməqriθimiraθəntxəḍməḍakḥənθənvəidḥan
 akked **wakal** ad-ten-neslḥuy s **wakal** ama meqrit imir ad tent-xedmeḍ akken tebyid; llan
 wiḍiθnixəḍmənməqriθillanwijadḥəḍməntən ḍiməṭṭaḥ jəlləḍaxən **lmarfa** n **axsḍaḥ**
 wid it-nixedmen meqrit llan wiyad xedmen-ten d imeṭṭaḥ. Yella dayen **lmarfa** n **axsḍaḥ**

nxədəmas **axanim** nnnrənijas **axala** kē **ḏwalim** n̄niarqaqaθnarkēḏumbafədimiraθnəsləj̄is
 nxedem as **ayanim**, nrenu-as **akal** akked **walim**-nni arqaq, ad t-naṛkeḏ umbæed imir

θəllāḏiḅənt **tmarfa** sθəanigθajəll **alkanun** ḏi **θxmar** θnt **tesga** θəllā
 ad t-neslay-yis. Tella diyen **tmarfa** et ta s nig ta. Yella **lkanun** di **teymar** t n **tesga**. Tella

θa srosθəllasiṭsalinar **θkan** n̄ajəllas **srir** fəllasiθəṭsɤimaθəsliθḏi **θsɤa** llantḏiḅ
ta srust; fell-as i-tt-alin yer **tkanna**. Yella **srir** fell-as i-tettyima teslit di **tesga**. Llant dayen

θzə xwajəsʃanθaḅurfəṭs]

tzeywa i yesəan **tayurfet**.

Rugniwin

Tarfit

Aref

Lmeşbah

Tujrut i Tmizar

Amazul i Tmizar (At Garet)

Aqarmud n leqbayel

Tazeqqa

Afrag

Ikanun

Inyen n wakal

Inyen n wuzal

Takwat

Takwat

Tasbalt

Cmini

Ikufan bu leqrun

Sellum

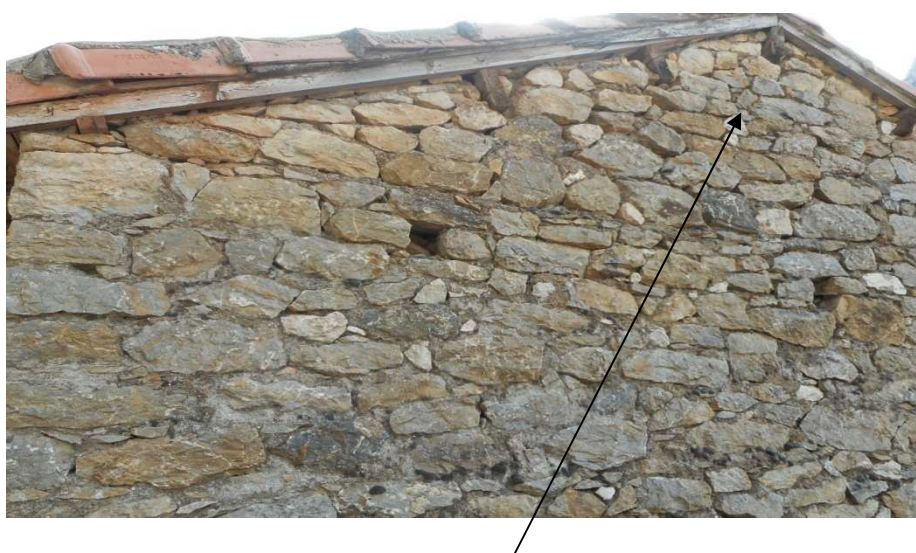
Tazulixt

Laetba

Lhid

Tujrut i Tizi Raced (timezgida)

Asexxan Meqlaε (At xir)

Asfaylu

Aşendüq

Tadwiqt

Lhijab

Tajgut n yictiden

Sanya

A gbur

Agbur

Tazwart	9
Ixef amezwaru : Tazrawt talyawit.....	13
I.Tabadut n tezrawt talyawit.....	13
I.1.Tabadut n yisem	13
I.1.1. Azar n yisem	13
➤ Talyawit n uzar n yisem	13
I.1.2. Asalay n yisem	14
I.2.Timitar tigejdani n yisem.....	14
I.2.1.Tawsit n yismawen	15
I.2.2.Amɗan n yismawen	16
I.2.3. Addad n yismawen.....	18
I.3. Taɣleɣt talyawit n yismawen imeftiyen.....	20
I.3.1. Asuddes.....	21
I.3.2. Asuddem	22
I.4. Ismawen imerɗilen.....	23
I.4.1. Tagayin n yismawen imerɗilen	23
I.4.2.Anaw n yimerɗilen.....	23
I.4.3.Asidef n yimerɗilen deg tutlayt tamaziɣt.....	24
I.4.3.1.Asidef di talɣa	24
A. Tawsit n yimerɗilen.....	24
B.Amɗan n yimerɗilen	25
C.Addad n yimerɗilen	25
I.4.3.2.Asidef deg unamek	27
Ixef wis sin : Tazrawt tasnamkit	28
II.Abdel n yinumak n yismawen	29
II.1. Ismawen i yebnan yef tugniwin n uyanib	29
II.1.1. Ismawen i yebnan yef tgetnamka	29
II.1.2. Amerwes	30
II.1.3. Anflisem	30
II.1.4. Takenwa	30

II.2. Amcabi d umgired deg umawal n tnezduyt taqdimt di ukkuẓt n temnaḍin.....	31
II.2.1. Awalen i yettemcabin	31
II.2.2. Awalen i yesəan yiwet n talya, yemgaraden deg unamek	32
II.2.3. Awalen yemxalafen deg talya, səan yiwen n unamek	32
II.3. Asayen n umyellel.....	33
II.3.1. Amaway.....	33
II.3.2. Amettwawi.....	33
II.3.3. Isem n ujemmal d yisem n uferdis	33
Ixef wis kraḍ : Tasleḍt n tkarḍiwin	36
Tagrayt	49
Tiybula	51
Amawal	53
Timerna	56
Ammud.....	70
Tugniwin	100
Agbur.....	117